

Na osnovu člana 16. stav (4) Zakona o Vladi Zeničko-dobojskog kantona – Prečišćeni tekst („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj: 7/10 i 3/23), a u vezi s članom 40. stav (2) Zakona o obrazovanju odraslih („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj: 5/14 i 13/18), na prijedlog Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport, Vlada Zeničko-dobojskog kantona, na 73. sjednici, održanoj dana 21.03.2025. godine, donosi

Z A K L J U Č A K
o davanju saglasnosti na Plan obrazovanja odraslih
Zeničko-dobojskog kantona za period 2025 – 2027. godina

I.

Daje se saglasnost na Plan obrazovanja odraslih Zeničko-dobojskog kantona za period 2025 – 2027. godina, broj: 10-34-1751/25 od 14.03.2025. godine, koji čini sastavni dio ovog zaključka.

II.

Za realizaciju ovog Zaključka zadužuje se Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport .

III.

Zaključak stupa na snagu danom donošenja.

Broj: 02-_____/25
Datum, 21.03.2025. godine
Zenica

PREMIJER

Nezir Pivić

DOSTAVLJENO :

1x Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport,
1x Vijeće za obrazovanje odraslih, putem Ministarstva,
1x a/a.

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON
MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE,
NAUKU, KULTURU I SPORT
Vijeće za obrazovanje odraslih

Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia and Herzegovina
ZENICA-DOBOJ CANTON
MINISTRY OF EDUCATION,
SCIENCE, CULTURE & SPORT
Adult Education Council

PLAN OBRAZOVANJA ODRASLIH
ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA
ZA PERIOD 2025 – 2027. GODINA

mart, 2025. godine

SADRŽAJ

Glosar obrazovanja odraslih.....	3
Uvod.....	6
1. Pravni osnov za donošenje Plana obrazovanja odraslih.....	7
2. Implementacija Plana za obrazovanje odraslih Zeničko-dobojskog kantona za period 2019-2021. godina	9
3. Kretanja na tržištu rada (nezaposlenost, zaposlenost, iskazane potrebe tržišta rada)	13
3.1.Srednjoročne procjene kretanja tržišta rada	16
4. Prioritetne obrazovne oblasti obrazovanja odraslih.....	23
5. Infrastrukturne djelatnosti potreba obrazovanja odraslih.....	27
6. Raspoređivanje programa obrazovanja odraslih na jedinice lokalne samouprave	30
7. Okvirni obim sredstava za obrazovanje odraslih	32
8. Ministarstva koja su nadležna za obrazovanje odraslih	33
9. Programi i dinamika njihovog ostvarivanja	35
10. Prioritetne aktivnosti obrazovanja odraslih u Zeničko-dobojskom kantonu za period 2025. – 2027. godina	36

GLOSAR OBRAZOVANJA ODRASLIH

AKREDITACIJA - Eksterna ocjena kvaliteta rada organizatora obrazovanja odraslih kojom se procjenjuje kvalitet organizatora obrazovanja odraslih kao i programa koje oni provode, te potvrđuje da organizatori obrazovanja zadovoljavaju unaprijed utvrđene kriterije i standarde za obavljanje djelatnosti i izvođenje određenog programa.

ANDRAGOGIJA - Nauka koja se bavi učenjem odraslih i didaktičko-metodičkim specifičnostima procesa obrazovanja odraslih.

ANDRAGOŠKI RADNICI - Lica koja izvode programe obrazovanja odraslih ili osiguravaju stručnu podršku i pomoć u njihovoj realizaciji.

CJELOŽIVOTNO UČENJE - Sveukupna aktivnost učenja tokom života, a s ciljem unapređenja kompetencija unutar lične i građanske, te društvene perspektive i/ili perspektive zaposlenja; obuhvata učenje u svim životnim razdobljima (od rane mladosti do starosti) i u svim oblicima u kojima se ostvaruje (formalno, neformalno i informalno).

DOKVALIFIKACIJA - Stjecanje višeg stepena kvalifikacije u okviru istog zanimanja, odnosno dodatno stručno obrazovanje prema posebno utvrđenim programima i stjecanje novih znanja i vještina u okviru istog zanimanja.

Primjer: KV zavarivač - VK zavarivač (III stepen → V stepen)

FORMALNO OBRAZOVANJE - Obrazovanje koje se realizira u obrazovnim ustanovama unutar formalnog školskog sistema (od osnovne škole do univerziteta), u skladu sa propisanim standardima i nastavnim planovima i programima donesenim ili odobrenim od nadležnih obrazovnih vlasti i putem kojeg se stječu odgovarajuće javne isprave (svjedodžbe, diplome) i kvalifikacije.

INFORMALNO UČENJE - Spontano, neplanirano samostalno učenje i stjecanje znanja, vrijednosti, stavova, sposobnosti i vještina kroz svakodnevne aktivnosti vezane za posao, porodicu ili slobodno vrijeme.

INKLUZIVNO OBRAZOVANJE - Pravo na jednake mogućnosti tokom obrazovanja za sve osobe, naročito one sa posebnim obrazovnim potrebama (odrasle osobe sa teškoćama u učenju i odrasle osobe sa invaliditetom).

ISHODI UČENJA - Izjave o tome šta polaznik obrazovanja odraslih treba da zna, razumije i može da obavlja na kraju završenog ciklusa učenja, odnosno programa obrazovanja, definirane kroz znanje, vještine i stavove/lične kompetencije.

JAVNA ISPRAVA - Isprava koju izdaje organizator obrazovanja odraslih koji ima odobrenje nadležnih obrazovnih vlasti za obavljanje djelatnosti obrazovanja odraslih i za izvođenje programa obrazovanja odraslih za koji se izdaje javna isprava.

JAVNO VAŽEĆI OBRAZOVNI PROGRAM - Program obrazovanja koji je donio ili odobrio nadležni organ.

KLJUČNE KOMPETENCIJE ZA CJELOŽIVOTNO UČENJE - Evropskim referentnim okvirom definiran skup kompetencija koje su potrebne svakom pojedincu za lični razvoj, aktivan građanski život, društvenu integraciju i zapošljavanje; U Bosni i Hercegovini to su: jezičko – komunikacijske kompetencije na maternjem jeziku, jezičko – komunikacijske kompetencije na stranom jeziku, matematička pismenost i kompetencije u nauci i tehnologiji, informatička pismenost, učiti kako se uči, socijalno-građanske kompetencije, samoinicijativnost i poduzetništvo, kulturna osviještenost i kulturno izražavanje, kreativno-produktivne kompetencije i tjelesno-zdravstvene kompetencije.

KOMPETENCIJA - Sposobnost primjene znanja, vještina i vlastitih, socijalnih i metodoloških sposobnosti, na radnom mjestu ili tokom učenja, kako u privatnom tako i u profesionalnom razvoju; (u kontekstu Evropskog kvalifikacijskog okvira kompetencija je opisana kao samostalnost i odgovornost).

KURIKULUM - Sistematski i strukturalni okvir kojim se definiraju program obrazovanja (svrha, ciljevi, sadržaji, ishodi) i kontekst njegove realizacije (organizacija, aktivnosti, sredstva učenja, kriteriji i načini vrednovanja, evaluacija).

KVALIFIKACIJA - Formalni naziv za krajnji rezultat procesa obrazovanja koji podrazumijeva i posjedovanje javne isprave koju izdaje ovlaštena ustanova.

Primjer: mašinski tehničar (IV stepen), profesor matematike (VII stepen)

NEFORMALNO OBRAZOVANJE - Organiziran proces učenja i obrazovanja usmjeren ka osposobljavanju odraslih osoba za rad, za različite socijalne aktivnosti, za lični razvoj i dopunjavanje znanja, vještina i sposobnosti prema posebnim programima koje izvide organizatori obrazovanja odraslih (škole, centri za obuku, poslovni subjekti, agencije i dr.) i koje se odvija neovisno od formalnog sistema obrazovanja i ne vodi stjecanju javnih isprava i kvalifikacija.

OBRAZOVANJE ODRASLIH - Skup procesa učenja, formalnih i ostalih, u kojem odrasle osobe razvijaju svoje sposobnosti, obogaćuju svoje znanje i unapređuju svoje tehničke ili profesionalne kvalifikacije ili ih preusmjeravaju da bi zadovoljile svoje potrebe ili potrebe svojih društava; Obrazovanje odraslih je integralni dio sistema obrazovanja u Bosni u Hercegovini.

ODRASLI - Lica starija od 15 godina koja nisu završila osnovno obrazovanje, odnosno lica starija od 18 godina koja se obrazuju, a pri tom nemaju status učenika ili studenta.

ORGANIZATORI OBRAZOVANJA ODRASLIH - Ustanove, organizacije i drugi pravni subjekti koji ispunjavaju uvjete za obavljanje djelatnosti obrazovanja odraslih.

OPIS POSLA/ZANIMANJA - Detaljna lista dužnosti i zadataka koje osoba ima u svom poslu / zanimanju.

OSIGURANJE KVALITETA - Sistem i postupci koji se primjenjuju radi očuvanja dogovorenih standarda proizvoda i usluga, te njihovog stalnog unapređenja.

OSPOSOBLJAVANJE - Stjecanje teorijskog i praktičnog znanja i vještina potrebnih za obavljanje jednostavnih i manje složenih poslova određenog zanimanja putem kraćih programa.

PODRUČJE RADA / STRUKA / PORODICA ZANIMANJA / OBLAST ZANIMANJA - Glavna klasifikacija srodnih specifičnih zanimanja koja uključuju opšte proizvode, procese ili usluge.

Primjer: Mašinstvo i obrada metala, Zdravstvo, Saobraćaj

POLAZNIK - Lice koja pohađa programe obrazovanja odraslih.

PREKVALIFIKACIJA - Obrazovanje i osposobljavanje za drugo zanimanje, odnosno obrazovanje i osposobljavanje koje licu sa već prethodno stečenim stručnim zvanjem/zanimanjem omogućava da stekne novo zanimanje, tj. nove kompetencije za obavljanje nove profesionalne djelatnosti radi lakše zapošljivosti.

Primjer: KV stolar → KV zidar; ekonomski tehničar → mašinski tehničar

SPECIJALIZACIJA - Obrazovanje i osposobljavanje u okviru istog zanimanja radi stjecanja posebnih znanja i radnih vještina neophodnih za obavljanje određenih poslova.

SREDNJA STRUČNA ŠKOLA - Škola u kojoj se, pored odgovarajućeg općeobrazovnog programa, ostvaruju i stručni programi za III stepen stručne spreme, te stječu zanimanja odgovarajuće struke.

SREDNJA TEHNIČKA ŠKOLA - Škola u kojoj se, pored odgovarajućeg općeobrazovnog programa, ostvaruje stručni program za IV stepen stručnog zvanja/zanimanja odgovarajuće struke.

SREDNJE STRUČNO OBRAZOVANJE I OBUKA - Integralni dio obrazovnog sistema Bosne i Hercegovine; obezbjeđuje obrazovanje i osposobljavanje za zanimanje, stjecanje znanja i naučnih osnova određene struke, osnovu kontinuirane obuke, razvijanje ljubavi prema radu i sl., a sve s ciljem aktivnog uključivanja u proces rada ili nastavak daljnjeg obrazovanja.

STANDARD KVALIFIKACIJE - Standard koji određuje uvjete za stjecanje javne isprave o određenoj kvalifikaciji; uključuje sve podatke potrebne za određivanje nivoa, kreditnih bodova i profila kvalifikacije i podatke potrebne za osiguravanje kvaliteta standarda kvalifikacije.

STANDARD ZANIMANJA - Popis svih poslova koje pojedinac obavlja u određenom zanimanju i popis kompetencija potrebnih za njihovo uspješno obavljanje; predstavlja osnovu za razvoj standarda kvalifikacija i programa obrazovanja/obuke.

USAVRŠAVANJE - Svaki oblik obrazovanja nakon završenog inicijalnog obrazovanja ili tokom radnog vijeka koje treba pomoći osobi da poboljša ili aktualizira svoja već stečena znanja i/ili kompetencije, da stekne nove kompetencije u pogledu profesionalnog napredovanja i da se lično i profesionalno usavršava.

VJEŠTINE - Sposobnost primjene znanja i korištenja principa "znati kako" da se izvrši određeni zadatak i da se riješi problem; mogu biti kognitivne (uključuju korištenje logičkog, intuitivnog i kreativnog razmišljanja), praktične (podrazumijevaju fizičku spretnost i korištenje metoda, materijala, sprava i instrumenata) i socijalne (vještine komuniciranja i saradnje, emocionalna inteligencija i druge).

ZANIMANJE - Skup poslova i radnih zadataka (radnih mjesta) koji su svojim sadržajem i vrstom organizaciono i tehnološki toliko srodni i međusobno povezani da ih obavlja jedan izvršilac koji posjeduje odgovarajuća znanja, sposobnosti i vještine.

ZNANJE - Skup činjenica, principa, teorija i praksi koje se odnose na područje rada ili izučavanja, nastao kao rezultat usvajanja informacija u procesu učenja.

Uvod

Jedno od osnovnih ljudskih prava definisanih Općom deklaracijom o ljudskim pravima Ujedinjenih naroda je i pravo na učenje i obrazovanje :

«Član 26. Svako ima pravo na obrazovanje. Obrazovanje mora biti besplatno, barem na početnim i opštim stepenima. Osnovno obrazovanje mora biti obavezno. Tehničko i stručno obrazovanje mora biti dostupno svima; više obrazovanje treba biti pristupačno svima na osnovu sposobnosti.

Obrazovanje odraslih opisano je kao osnovno pravo u mnogo prilika, naročito unutar okvira Obrazovanja za sve (EFA)¹ i dio je međunarodnog sporazuma o ekonomskim, društvenim i kulturnim pravima². U suštini, obrazovanje odraslih jedan je od preduslova za ostvarenje prava na samorealizaciju i za realizaciju punih ličnih potencijala.

Savremene strategije razvoja obrazovanja se danas ne orijentiraju samo na obrazovanje djece i mladih. Naprotiv, naročito u posljednje dvije decenije u fokus obrazovnih politika evropskih zemalja sve više ulazi obrazovanje i učenje odraslih. Posmatrano u svjetlu brzih promjena koje se događaju u svim aspektima društva i u kojima se prepliću različiti interesi i zahtjevi javnog i privatnog sektora, tržišta rada, civilnog društva i pojedinca, sve su veća i izvjesnija očekivanja da će svaki pojedinac htjeti i morati sticati i obnavljati svoja znanja tokom cijelog života. Zato obrazovanje odraslih postaje najdinamičniji segment obrazovnih sistema u Evropi i svijetu. Kako bi bilo u funkciji podizanja konkurentnosti privrede, jačanja socijalne kohezije i podrške ličnom razvoju pojedinca, obrazovanje odraslih treba razvijati kao specifičnu, fleksibilnu i vrlo važnu komponentu sveukupnog obrazovnog sistema i učiniti ga dostupnim svima, kroz različite vidove obrazovanja i učenja (formalne, neformalne, informalne).

Bosna i Hercegovina ima višedecenijsku tradiciju institucionalnog obrazovanja odraslih. Nakon II. svjetskog rata ustanovljen je okvir, koji je sredinom pedesetih godina zaprimio sve karakteristike sistema i bio dio jedinstvenog obrazovnog sistema na lokalnom i državnom nivou (tada republičkom). Sve veće sredine (općine) imale su radničke univerzitete, a osnovne i srednje škole su radile na opismenjivanju i omogućivanju sticanja kvalifikacija stanovništvu za ulazak na tržište rada, jer je u tom periodu bio mali broj građana koji je završavao osnovnu školu, a pogotovo je bilo malo građana sa srednjoškolskim obrazovanjem i bilo je neophodno, zbog ubrzane industrijalizacije, brzo osigurati osposobljavanje velikog broja nekvalificirane radne snage za obavljanje određenih poslova.

Obrazovanje odraslih u Bosni i Hercegovini, pa i na području Zeničko-dobojskog kantona, postojalo je u kontinuitetu, ali je ekspanziju doživjelo 70-ih godina prošlog vijeka.

Formalnim obrazovanjem (završetak osnovne škole, sticanje srednjoškolskog obrazovanja, prekvalifikacija i dokvalifikacija) od devedesetih godina na ovamo bavile su se osnovne i srednje škole i troškovi školovanja padali su na teret polaznika.

Ubrzan tehnološki razvoj, izmjenjive potrebe tržišta rada i globalizacija društva nameću sve izraženiju potrebu građana za cjeloživotnim učenjem, a obavezu društva da osiguraju uslove za cjeloživotno obrazovanje. U Bosni i Hercegovini skoro dvije decenije postoje naponi da se stvori zakonski okvir za obrazovanje odraslih, a što je jedna od obaveza koje su vlasti Bosne i Hercegovine definirale u članu 20. Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj:18/03) kao obavezu nadležnih vlasti u entitetima, kantonima i Brčko distriktu Bosne i Hercegovine.

Na nivou Bosne i Hercegovine su 2014. godine donesena dva važna dokumenta koji su smjernice za uređenje ove oblasti od strane nadležnih vlasti u entitetima, kantonima i Brčko distriktu BiH. Naime, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine donijelo je Odluku o usvajanju Principa i standarda obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj: 39/14) i Stratešku

¹ Education for All

² International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights

platformu razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj: 96/14).

Donošenjem ovih strateških dokumenata na nivou Bosne i Hercegovine, sve administrativne jedinice nadležne za obrazovanje u Bosni i Hercegovini (kantoni i Brčko distrikt BiH) su donijele zakone o obrazovanju odraslih.

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je na 40. sjednici održanoj 26.02.2024.godine razmotrilo i usvojilo Informaciju o implementaciji Strateške platforme razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2014. - 2020., te u vezi s tim zaključilo:

- da je u području obrazovanja odraslih postignut značajan napredak, posebice u dijelu koji se odnosi na zakonsko uređenje ovog područja, te da je nužno nastaviti započete i poduzeti nove aktivnosti na unapređenju sistema obrazovanja odraslih, s fokusom na podizanje i osiguranje kvalitete te unapređenje i jačanje programskih i institucionalnih mogućnosti;

- zadužilo je Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine da Informaciju o implementaciji Strateške platforme razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja za razdoblje 2014. - 2020., sa zaključkom, dostavi Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, nadležnim entitetskim i kantonalnim ministarstvima obrazovanja i skupštinama te Odjelu za obrazovanje Vlade Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i Skupštini Brčko distrikta Bosne i Hercegovine;

- zadužilo je Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine da, u saradnji s nadležnim obrazovnim vlastima u Bosni i Hercegovini i drugim relevantnim partnerima pokrene aktivnosti na reviziji postojećeg dokumenta strateškog tipa za područje obrazovanja odraslih te da ga dostavi Vijeću ministara Bosne i Hercegovine na razmatranje i usvajanje do kraja 2025. godine, a kako bi se stekli uvjeti za korištenje sredstava iz Instrumenata pretpristupne pomoći Europske unije (IPA)

1. Pravni osnov za donošenje Plana obrazovanja odraslih

Pravni osnov za donošenje Plana obrazovanja odraslih Zeničko-dobojskog kantona sadržana je u članu 39. Zakona o obrazovanju odraslih („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj: 5/14 i 13/18).

Vijeće za obrazovanje odraslih, formirano rješenjem Vlade Zeničko-dobojskog kantona („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj: 3/21, 9/22, 21/22, 5/23, 6/23 i 7/24) na mandat od četiri godine, i istim je obavezano da u skladu sa odredbama Zakona predlaže Plan obrazovanja odraslih za period od tri godine.

Planom obrazovanja odraslih utvrđuju se:

- a) prioritetne obrazovne oblasti obrazovanja odraslih
- b) infrastrukturne djelatnosti potreba obrazovanja odraslih
- c) raspoređivanje programa obrazovanja odraslih na lokalne zajednice
- d) okvirni obim sredstava za obrazovanje odraslih
- e) programe i dinamiku njihovog ostvarivanja

Zakonom o obrazovanju odraslih stvoreni su preduslovi za ostvarenje principa cjeloživotnog učenja, te obaveza nadležnim vlastima da osiguraju organizacijske i finansijske pretpostavke da građani Zeničko-dobojskog kantona ostvare pravo na obrazovanje tokom cijelog života.

Može se istaći da je Zeničko-dobojski kanton, donošenjem Zakona o obrazovanju odraslih 2014. godine i njegovim inoviranjem 2018. godine, stvorio osnovne pravne pretpostavke da se sačini organizacijski i stručni okvir za ostvarenje prava građana Zeničko-dobojskog kantona na samorealizaciju i realizaciju punih ličnih potencijala.

U Tabeli 1. dat je prikaz važećih propisa iz oblasti obrazovanja odraslih u Zeničko-dobojskom kantonu.

Tabela 1. Lista važećih propisa iz oblasti obrazovanja odraslih u Zeničko-dobojskom kantonu

Zakon o obrazovanju odraslih	„Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 5/14
Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o obrazovanju odraslih	„Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 13/18
Pravilnik o standardima i normativima za obrazovanje odraslih	„Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 1/16
Pravilnik o postupku odobravanja izvođenja formalnih programa obrazovanja odraslih	„Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 5/16
Pravilnik o postupku utvrđivanja ispunjenosti uvjeta za osnivanje centra za obrazovanje odraslih	„Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 5/16
Pravilnik o postupku utvrđivanja uvjeta, sadržaju i načinu vođenja Registra ustanova za obrazovanje odraslih	„Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 5/16
Dopuna Pravilnika o postupku utvrđivanja uvjeta, sadržaju i načinu vođenja Registra ustanova za obrazovanje odraslih	„Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 13/17
Pravilnik o sadržaju, obliku, načinu vođenja i čuvanju andragoške dokumentacije	„Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 5/16
Dopuna Pravilnika o sadržaju, obliku, načinu vođenja i čuvanju andragoške dokumentacije	„Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 13/17
Dopuna Pravilnika o sadržaju, obliku, načinu vođenja i čuvanju andragoške dokumentacije	„Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 14/17
Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja evidencija u ustanovama za obrazovanje odraslih	„Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 5/16
Dopuna Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja evidencija u ustanovama za obrazovanje odraslih	„Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 15/17
Dopune Pravilnika o sadržaju, obliku, načinu vođenja evidencija u ustanovama za obrazovanje odraslih	„Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 3/18
Pravilnik o sadržaju i postupku izdavanja javne isprave u obrazovanju odraslih	„Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 5/16
Dopuna Pravilnika o sadržaju i postupku izdavanja javne isprave u obrazovanju odraslih	„Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 8/18
Dopuna Pravilnika o sadržaju i postupku izdavanja javne isprave u obrazovanju odraslih	„Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 10/19
Pravilnik o dopunama Pravilnika o sadržaju i postupku izdavanja javne isprave u obrazovanju odraslih	„Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 2/20
Pravilnik o načinu provjere i verifikacije poslodavaca kod kojih se obavlja praktičan rad/praktična nastava, sadržaju i načinu vođenja Jedinistvenog registra poslodavaca	„Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 18/19
Program za osnovno obrazovanje odraslih	„Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 5/18
Ažurirani spisak odobrenih formalnih programa za obrazovanje odraslih u srednjim školama upisanih u registar ustanova za obrazovanje odraslih na području Zeničko-dobojskog kantona	„Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 15/19
Javno važeći program andragoškog osposobljavanja/usavršavanja „Osnovna andragoška obuka“	„Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 19/18
Javno važeći program obrazovanja odraslih „Curriculum globALE – Andragoška obuka“ - Program osposobljavanja/usavršavanja andragoških uposlenika	„Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 3/19
Spisak verifikovanih osnovnih i srednjih škola/centara u Zeničko-dobojskom kantonu upisanih u registar ustanova za obrazovanje odraslih	„Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 10/21

2. Implementacija Plana za obrazovanje odraslih Zeničko-dobojskog kantona za period 2022-2024. godina

Tabela 2. Implementacija prioritetnih aktivnosti obrazovanja odraslih u Zeničko-dobojskom kantonu za period 2022 – 2024. godina

AKTIVNOSTI	IMPLEMENTACIJA
1. Ažuriranje baze podataka o građanima Zeničko-dobojskog kantona koji nemaju završenu osnovnu školu	Urađen pregled brojnog stanja osoba na evidenciji po statusu prijave, statusu stranke, stepenu stručnog obrazovanja, spremi i godinama starosti. Nakon uvida u detaljnu informaciju donesen je zaključak da se Uputi poziv gradu/općini: Zenica, Zavidovići i Kakanj za radni sastanak u prostorijama Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona u cilju organizovanja sastanka u lokalnim zajednicama na temu promocije obrazovanja odraslih s akcentom na osnovno obrazovanje odraslih.
2. Raspisivanje javnih poziva za upis u Program za osnovno obrazovanje odraslih	Osnovne škole registrovane za obrazovanje odraslih su raspisale javne pozive, te poziv objavljivale na oficijelnim stranicama škola, lokalnim medijima, portalima, ... (Npr. JU OŠ „Hamdija Kreševljaković“ Kakanj je u martu 2023. raspisala javni konkurs za upis polaznika obrazovanja odraslih za školsku 2023/2024. godinu; JU OŠ „Aleksa Šantić“ Perin Han Zenica je 25.07.2023. godine raspisala javni konkurs za upis polaznika obrazovanja odraslih za školsku 2023/2024. godinu; 28.09. do 06.10.2023. godine JU OŠ „Kulin Ban“ Visoko je raspisala javni konkurs za upis polaznika obrazovanja odraslih za školsku 2023/2024. godinu)
3. Provođenje programa osnovnog obrazovanja odraslih	Urađena informacija o broju polaznika obrazovanja odraslih: - Od 11 škola nastava je organizovana u tri, i to - JU OŠ „Hamdija Kreševljaković“ Kakanj (29 polaznika koji su završili program osnovnog obrazovanja odraslih za školsku 2022/2023. godinu; 28 upisanih polaznika za 2023/2024. godinu); - JU OŠ „Aleksa Šantić“ Perin Han, Zenica (15 polaznika koji su završili program osnovnog obrazovanja odraslih za školsku 2022/2023. godinu; 21 upisani polaznik za 2023/2024. godinu); - JU OŠ „Kulin Ban“ Visoko (15 polaznika koji su završili program osnovnog obrazovanja odraslih za školsku 2022/2023. godinu; 8 upisanih polaznika za 2023/2024. godinu) - Broj polaznika koji su upisani u školsku 2022/2023. godinu je 66 polaznika (10 polaznika završilo osnovnu školu u školskoj 2021/2022. godini)
4. Informacija o odzivu građana na javne pozive za upis u program osnovnog obrazovanja odraslih	Prezentirana je Informacija o odzivu građana na javne pozive za upis u program osnovnog obrazovanja odraslih, te su predložene mjere za poboljšanje upisa polaznika osnovnog obrazovanja odraslih: - Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i izbjeglice poslati dopis prema svim centrima za socijalni rad Zeničko-dobojskog kantona u vezi informacije o besplatnom osnovnom obrazovanju odraslih odnosno o raspisivanju javnog poziva za upis polaznika osnovnog obrazovanja odraslih, kako bi službenici usmenim putem mogli da informišu potencijalne polaznike o istom. - Nastaviti sa realizacijom posjeta lokalnim zajednicama radi promocije obrazovanja odraslih i umrežavanja lokalnih institucija u cilju koordiniranog djelovanja na polju promocije osnovnog obrazovanja odraslih.

	- Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sporta Zeničko-dobojskog kantona nastaviti sa preporukama školama da rade na promociji obrazovanja odraslih. - Sagledati i predložiti prijedloge propisa iz oblasti obrazovanja odraslih koji otežavaju realizaciju provođenja obrazovanja odraslih, te za iste konkretno dati prijedlog izmjena i dopuna Zakona o obrazovanju odraslih.
5. Promotivna kampanja NIKO BEZ OSNOVNE ŠKOLE -sticanje osnovnog obrazovanja kroz Program za osnovno obrazovanje odraslih	Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona je informiralo škole da provedu promotivnu kampanju „Niko bez osnovne škole“, odnosno aktivnosti koje će približiti građanima Zeničko-dobojskog kantona program osnovnog obrazovanja odraslih, te da Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona obavijeste o načinu provođenja kampanje. U septembru 2022. godine Vijeće za obrazovanje odraslih je formiralo grupe, koje će posjetiti gradove/općine sa prijedlogom mjera za promociju obrazovanja odraslih, u cilju povećanja broja polaznika koji nemaju završenu osnovnu školu. Shodno tome održani su sastanci s predstavnicima grada Zavidovići, općine Kakanj, kao i s predstavnicima općina Tešanj, Vareš i Olovo na temu promotivne kampanje obrazovanja odraslih. Predstavnici grada Zenica se nisu odazvali pozivu članova Vijeća za obrazovanje odraslih. Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona je objavilo u Službenim novinama Zeničko-dobojskog kantona Spisak verifikovanih osnovnih škola za izvođenje programa osnovnog obrazovanja odraslih u Zeničko-dobojskom kantonu upisanih u Registar ustanova za obrazovanje odraslih, kao i Spisak verifikovanih srednjih škola u Zeničko-dobojskom kantonu upisanih u Registar ustanova za obrazovanje odraslih. Od 19 škola stručnog obrazovanja, 16 škola je u Registru ustanova za obrazovanje odraslih. Uglavnom, u svim gradovima za koje je Ministarstvo nadležno postoje škole za obrazovanje odraslih. Jedino Doboju nema srednju školu, tako da nema mogućnosti ni da se doregistruje škola za obrazovanje odraslih. Što se tiče obrazovanje odraslih za osnovne škole ukupno je registrovano 11 škola.
6. Izrada programa formalnog srednjoškolskog obrazovanja odraslih	Prezentirana je Informacija o broju upisanih polaznika obrazovanja odraslih u srednjim školama/centrima, koja je sadržavala detaljne podatke o broju polaznika po programima/zanimanjima, broju polaznika koji su završili programe srednjoškolskog obrazovanja odraslih.
7. Realizacija programa formalnog srednjoškolskog obrazovanja odraslih	Nije bilo osposobljavanja uposlenika u obrazovanju odraslih po javno važećem programu „Osnovna andragoška obuka“.
8. Realizacija andragoškog osposobljavanja uposlenika u obrazovanju odraslih po javno važećem programu „Osnovna andragoška obuka“	Prezentirana je Informacija o Registru poslodavaca Zeničko-dobojskog kantona kod kojih se može obavljati praktičan rad/praktična nastava u okviru programa obrazovanja odraslih. Zaključak članova Vijeća za obrazovanje odraslih je bio da se u narednom periodu više fokusira na mogućnosti realizacije promocije obrazovanja odraslih, kako bi više poslodavaca dalo puni doprinos za realizaciju programa za obrazovanje odraslih, samim tim i upisali u Jedinствeni registar poslodavaca kod kojih se obavlja praktičan rad/praktična nastava. Kreiran je i uspostavljen Jedinствeni registar poslodavaca kod kojih se obavlja praktičan rad/praktična nastava. Privredna komora Zeničko-dobojskog kantona izdaje rješenja (na osnovu mišljenja srednjih stručnih škola).
9. Ažuriranje Registra poslodavaca Zeničko-dobojskog kantona kod kojih se može obavljati praktičan rad/praktična nastava u okviru programa obrazovanja odraslih	

	Lista kompanija upisanih u jedinstveni registar poslodavaca kod kojih se obavlja praktični rad/nastava, zaključno sa 9.12.2024.godine: 1. Max Trgovine d.o.o. Zenica, Podružnica Max Tex Zenica, 2. RM-LH d.o.o. Zenica, 3. Water Jet Has d.o.o. Usora, 4. Pobjeda d.d. Tešanj, 5. BME d.o.o. Tešanj, 6. TEX TEAM d.o.o. Visoko, 7. EMPRESS d.o.o. Zenica, 8. ALMA-RAS d.o.o. Olovo, 9. TERMIKA d.o.o. Zenica, 10. SeanTech Bosnia, process engineering d.o.o. Vareš, 11. ALUMAX d.o.o. Jelah - Tešanj, 12. BOSNAEXPRES d.d. Doboj Jug, 13. Auto Škola „START LINE“ Tešanj, 14. AUTOMATIC SERVIS d.o.o. Visoko, 15. RM-LH d.o.o. Zenica, 16. TREN d.o.o. Visoko, 17. TISAKOMERC d.o.o. Žepče, 18. PORČA d.o.o. Visoko, 19. FUEL BOSS d.o.o. Zenica, 20. ALS-STEEL d.o.o. Žepče, 21. Bofil d.o.o. Usora, 22. SOLID CNC d.o.o. Visoko, 23. INKOS export/import d.o.o. Kakanj. Od strane Privredne komore Zeničko-dobojskog kantona izvršene su terenske posjete kompanijama upisanim u Registar poslodavaca.
10. Izvještaj o potrebama tržišta rada Zeničko-dobojskog kantona	Biltenski izvještaj Službe za zapošljavanje Zeničko-dobojskog kantona, u okviru kojeg je prezentirano da će se raspisati novi javni poziv Federalnog zavoda za zapošljavanje a tiče se zapošljavanja i samozapošljavanja. Prezentirani su podaci koliko je bilo zaposlenih po mjerama iz 2022. godine, koje su započele od marta 2022. godine. Ukupno je 797 zaposleno i samozaposleno. Osobe koje se prvi put javljaju na evidenciju popunjavaju upitnike u kojim se izjašnjavaju da li su aktivni tražioci posla, što podrazumijeva učestvovanje na ovim mjerama, interesima na konkurse i oglase ili su oni tu samo zbog zdravstvenog osiguranja. Podaci Službe pokazuju da 996 osoba, starosti od 40 do 44 godine, nezaposlenih, po starosnoj dobi, a vezano za broj završenih razreda, zaista aktivno ne traže posao. Dostavljen je i pregled brojčanog stanja osoba na evidenciji po statusu prijave, statusu stranke i godinama starosti. Prezentiran Program sufinansiranja obrazovanja odraslih za potrebe tržišta rada ZDK u 2023. godini, u okviru kojeg je navedeno da Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i izbjeglice ima kontinuitet kada su u pitanju sufinansiranja obrazovanja odraslih za potrebe tržišta rada ZDK, te da u godišnjim odnosno trogodišnjim planu rada Ministarstva planiraju finansijska sredstva za obrazovanje odraslih za određene programe kada su u pitanju nezaposlene osobe na evidenciji Službe za zapošljavanje Zeničko-dobojskog kantona. Također, prezentirane su aktivnosti Privredne komore Zeničko-dobojskog kantona kada je u pitanju organizacija i sufinansiranje obrazovanja odraslih za potrebe tržišta rada Zeničko-dobojskog kantona u 2023. godini. Prezentirani su i projekti kojima se osigurava unapređenje sektora neformalnog obrazovanja i obrazovanja odraslih u cilju povećanja konkurentnosti bh. privrede, kao i zapošljavanje u formalnom sektoru.
11. Realizacija programa obuke zbog hitnih potreba tržišta rada	Realizacija programa obuka ide na zahtjev poslodavaca, do sada ih nije bilo, tako da ova aktivnost nije realizovana.

12. Praćenje potreba za izmjenu odgovarajućih zakonskih propisa koji se odnose na unapređenje obrazovanja odraslih na području Zeničko-dobojskog kantona i iniciranje izmjena i dopuna istih	Nije bilo podnesenih inicijativa, tako da nije bilo aktivnosti na izmjeni zakonskih propisa iz oblasti obrazovanja odraslih.
13. Izrada finansijske procjene potrebnih sredstava za osnovno obrazovanje odraslih u Budžetu Zeničko-dobojskog kantona za period 2022-2024. godina	Što se tiče aktivnosti vezanih za obezbjeđenje budžetskih sredstava koja se opredjeljuju za rad ustanova koje vrše obrazovanje odraslih, a naznačene su planu, te aktivnosti se obavljaju sinhronizovano između Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport i Ministarstva finansija, a vezane su za Zakon o budžetima u FBiH ("Službene novine FBiH", broj: 102/13, 9/14, 13/14, 8/15, 91/15, 102/15, 104/16, 5/18, 11/19, 99/19 i 25a/22) i budžetski kalendar. Ovdje je potrebno naglasiti da je Ministarstvo za obrazovanje nauku, kulturu i sport skrenulo pažnju budžetskim korisnicima koji su uključeni u proces obrazovanja odraslih, u fazi izrade budžetskog zahtjeva, da u svojim obrazloženjima budžetskih zahtjeva istaknu činjenicu da vode ove aktivnosti i izvrše detaljne analize potreba obrazlažući vrste rashoda koji su potrebni da se pokriju iz okvirno predloženih potrebnih sredstava za tu godinu. Shodno tome, Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sporta Zeničko-dobojskog kantona je dostavilo dopunu Budžetskog zahtjeva JU Osnovna škola „Aleksa Šantić“ Zenica sa obrazloženjem prema Ministarstvu finansija za potrebe obrazovanja odraslih za 25 polaznika na osnovu oglasa + 16 polaznika iz Kazneno-popravnog zavoda zatvorenog tipa Zenica, za 2023. godinu, a potrebna sredstva su uvrštena u Budžet a sve prema zahtjevu direktorice JU OŠ "Aleksa Šantić" Zenica.
14. Promovisanje obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja i realizacija promotivnih kampanja i sajмова namijenjenih podsticanju građana za aktivnu participaciju u programima obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja	Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona je informiralo škole da provedu promotivnu kampanju „Niko bez osnovne škole“, odnosno aktivnosti koje će približiti građanima Zeničko-dobojskog kantona program osnovnog obrazovanja odraslih, te da Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona obavijeste o načinu provođenja kampanje.
15. Praćenje i evaluacija rada ustanova za obrazovanja odraslih	Prezentiran je Izvještaj o praćenju rada ustanova za obrazovanje odraslih. 06.07.2023. godine urađen je drugi izvještaj kojim je prezentirano praćenje i evaluacija rada privatnih ustanova za obrazovanje odraslih. Broj škola koja su registrovane za srednje obrazovanje odraslih je 16 javnih i jedan centar za obrazovanje odraslih. Na području Zeničko-dobojskog kantona postoji samo jedna privatna ustanova za formalno obrazovanje odraslih, koja nosi naziv Centar za obrazovanje odraslih „EDUKA BH“ Tešanj.

3. Kretanja na tržištu rada (nezaposlenost, zaposlenost, iskazane potrebe tržišta rada)

Procesi globalizacije i ubrzan razvoj novih tehnologija postavljaju nove izazove među kojima se posebno ističu problemi radne snage. U veoma kratkom vremenskom periodu, neka radna mjesta nestaju, a nastaju sasvim nova koja često više nisu ograničena ni određenim mjestom ni propisanim radnim vremenom.

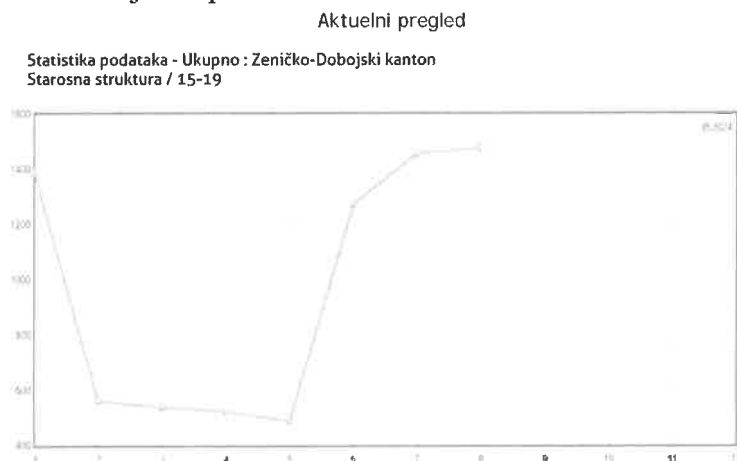
Značajan nivo neusklađenosti između tražnje i ponude tržišta rada je jedno od najvećih ograničenja za rast i zapošljavanje kako Bosni i Hercegovini, tako i u Zeničko-dobojskom kantonu. Iako se mogu prepoznati neki umjereni koraci u modernizaciji obrazovnog sistema u protekloj deceniji i dalje postoje veliki izazovi, među kojima su nedovoljne kompetencije radne snage potrebne u savremenim procesima rada, nedovoljno pružanje kontinuirane obuke/mogućnosti učenja odraslih itd. To rezultira visokom stopom nezaposlenosti i neaktivnosti uopšte, a posebno među mladima, o čemu svjedoče podaci preuzeti od Federalnog zavoda za zapošljavanje.

Evidencija nezaposlenih u okviru službi za zapošljavanje predstavlja, između ostalog, izvor statističkih podataka o njihovom broju. Iako se ovakav način prikupljanja podataka o nezaposlenim osobama u praksi pokazao kao najčešće korišten u javnosti, postoje određena ograničenja a najčešće je to što se neke osobe javljaju samo zbog ostvarivanja različitih prava kao što je na primjer pravo na zdravstveno osiguranje a da zapravo ne traže posao. S druge strane, postoje osobe koje zadovoljavaju sve kriterije nezaposlenosti, ali samostalno traže posao pa nisu evidentirane u službi za zapošljavanje i sl. Aktivno traženje posla i raspoloživost za rad, pored uvjeta propisanih Zakonom, podrazumijevaju sva djelovanja nezaposlene osobe i Službe usmjerena na pronalaženje zaposlenja koje odgovara stručnim, radnim i osobnim sposobnostima i vještinama nezaposlene osobe.

Osnov za sticanje temelja vještina i ostalih potrebnih atributa a sve sa ciljem zapošljavanja jeste obrazovanje i to prije svega formalno i naravno najprije osnovno obrazovanje. Na osnovu podatka kojima raspolaže Federalni zavod za zapošljavanje iznosimo podatke koji bi trebali da daju sliku Zeničko-dobojskog kantona kako u sferi stepena obrazovanja stanovnika tako i njihova korelacija sa starosnom strukturom a samim tim i zaposlenjem ili ne. Zadnji relevantni podaci se odnose na mjesec avgust 2024 godine. Tako, dijagrami, tabele i ostali pokazatelji će prikazivati podatke na mjesečnom ili godišnjem nivou.

Na Grafikonu 1. je najprije predstavljen broj nezaposlenih osoba u odnosu na starosnu strukturu počevši od najniže starosne dobi, a to je od 15. godina kada osoba ima pravo po prvi put da se prijavi na evidenciju nezaposlenih, pa do 19 godina starosti u periodu od januara do avgusta 2024. godine.

Grafikon 1. Broj nezaposlenih osoba starosne dobi od 15 do 19 godina

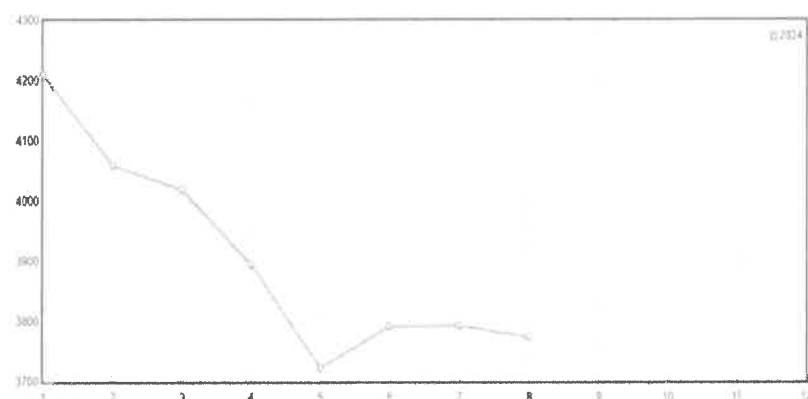

Na Grafikonu 2. su prezentirani podaci o broju nezaposlenih osoba na području Zeničko-dobojskog kantona starosne dobi od 20 do 24. godine, također za period od januara do avgusta 2024. godine.

Grafikon 2. Broj nezaposlenih osoba starosne dobi od 20 do 24 godine

Aktuelni pregled

Statistika podataka - Ukupno : Zeničko-Dobojski kanton
Starosna struktura / 20-24

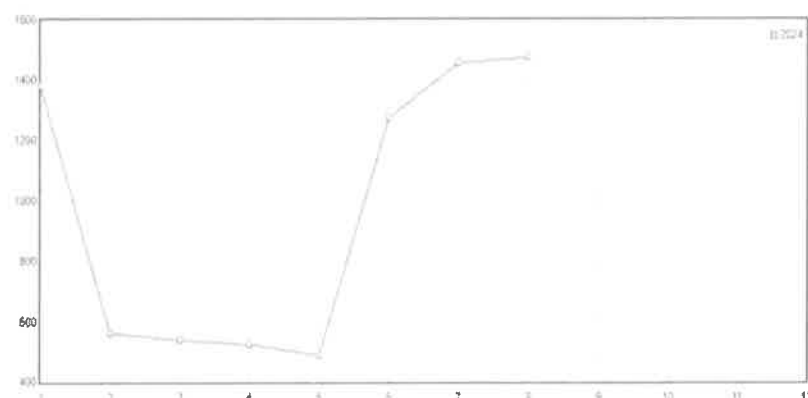

Grafikon 3. prikazuje broj nezaposlenih osoba starosne dobi od 25 do 29 godina.

Grafikon 3. Broj nezaposlenih osoba starosne dobi od 25 do 29 godina

Aktuelni pregled

Statistika podataka - Ukupno : Zeničko-Dobojski kanton
Starosna struktura / 25-29

S obzirom da je starosna dob i stepen obrazovanja koji se stiče u periodu od 15 do 29, odnosno 30 godina života kulturološki determinirano redovnim procesom školovanja, dijagrami u nastavku bi trebalo da pokažu koliko je zaista sticanje određenog zvanja u korelaciji sa gore navedenim.

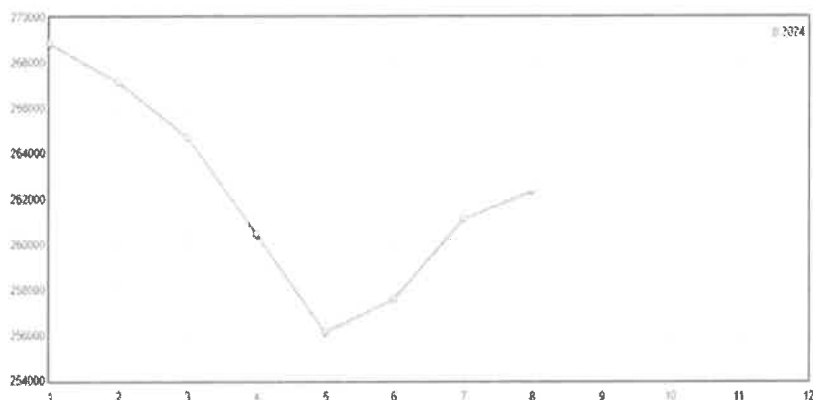
Nivoi osnova kvalifikacionog okvira u Bosni i Hercegovini, što se tiče kvalifikacija koje su vezane za proces obrazovanja odraslih ili konkretnije osnovno obrazovanje odraslih, su: nekvalificirani radnik što podrazumijeva da osoba ima osnovno obrazovanje odnosno neki razred osnovnog obrazovanja ili NSS što znači da osoba pored osnovne škole je pohađala neki program stručnog osposobljavanja.

Kretanje krivulje po dijagramu u odnosu na mjesece u godini jeste vezano za školsku godinu pa samim tim brojevi se mijenjaju od maja, odnosno kraja školske godine do avgusta kada završavaju popravni ispiti za učenike.

Grafikon 4. Broj NSS nezaposlenih osoba

Aktuelni pregled

Statistika podataka - Ukupno : Zeničko-Dobojski kanton
Kvalifikaciona struktura / NSS

Nezaposlene osobe su osobe dobi od 15 do 65 godina, sposobne za rad, koje nisu u radnom odnosu, aktivno traže posao, raspoložive su za rad, te zadovoljavaju ostale kriterije iz Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba (Član 3.) i evidentirane su u službama za zapošljavanje tokom izvještajnog mjeseca.

U tabelama koje slijede bit će predstavljeni podaci koji se odnose na Zeničko-dobojski kanton.

Tabela 3. Registrovana nezaposlenost - po dobi i spolu

Godine starosti	15-19 godina	20-24 godine	25-29 godina	30-34 godine	35-39 godina	40-44 godine	45-49 godina	50-54 godine	55-59 godina	60 i više god.	UKUPNO
Ukupno	1.478	3.775	5.467	4.560	5.053	5.027	5.204	5.695	6.324	4.971	47.554
Žene	689	2.321	3.973	3.339	3.622	3.360	3.232	3.259	3.390	2.606	29.791

S obzirom na produktivnost u radnom procesu, i očekivano jeste da je najveći broj nezaposlenih osoba u dobi između 55 i 59 godina.

Tabela 4. Pregled broja registrovanih nezaposlenih osoba po gradovima/općinama

GRAD/ OPĆINA	UKUPNO	STEPEN STRUČNOG OBRAZOVANJA							
		VSS	VŠS	SSS	NSS	VKV	KV	PKV	NKV
	47.554	2.962	205	11.839	72	126	16.995	993	14.362
Breza	1.379	97	9	481	3	0	448	24	317
Doboj-Jug	570	22	0	151	0	1	201	6	189
Kakanj	5.192	417	27	1228	0	11	1875	108	1526
Maglaj	3.112	138	6	584	0	6	1033	81	1264
Olovo	1.105	54	8	347	1	1	292	9	393
Tešanj	5.174	289	19	1078	7	17	1971	112	1681
Usora	535	22	0	89	0	1	214	8	201
Vareš	592	26	4	173	2	2	197	8	180
Visoko	5.484	400	32	1290	0	10	2171	31	1550
Zavidovići	5.101	217	16	1272	0	6	1960	84	1546
Zenica	15.806	1.142	75	4321	59	67	5390	412	4340
Žepče	3.504	138	9	825	0	4	1243	110	1175

Iz Tabele 4. se vidi da je u avgustu 2024. godine, najveći broj nezaposlenih osoba na evidenciji svih biroa rada u Zeničko-dobojskom kantonu NKV i to 14.362 i KV 16.995. Proporcionalno veličini gradova/općina, najviše osoba je sa područja Zenice, Tešnja, Zavidovića i Kaknja.

Inače, najbrojnija zanimanja po stručnoj spremi su:

1. Prodavač, 2741, od čega 2481 žena,
2. Frizer 1943, od čega 1887 žena,
3. Bravar 952, od čega 29 žena,
4. Kuhar 911, od čega 769 žena i
5. Krojač 727 od čega 705 žena.

Izvor podataka o nezaposlenim osobama koji se koriste u izradi Biltena - statističkog pregleda su evidencije javnih službi za zapošljavanje u Federaciji Bosne i Hercegovine. Izvor podataka o zaposlenim osobama je Federalni zavod za statistiku. Podaci se prikupljaju i obrađuju mjesečno i publikuju oko 20-tog u mjesecu za prethodni mjesec na web portalu Federalnog zavoda za zapošljavanje www.fzzz.ba.

U skladu sa svojom primarnom funkcijom, biroi rada su dužni da obezbijede informacije o slobodnim radnim mjestima kojima raspolažu. Mada zakonom nije propisana obaveza poslodavaca da biroima dostavljaju svoje potrebe za zaposlenicima, pojedini poslodavci se obraćaju biroima tražeći usluge posredovanja pri zapošljavanju. Služba za zapošljavanje nudi informacije poslodavcima o obrazovnim profilima, stručnoj spremi, zanimanjima, posebnim znanjima i vještinama nezaposlenih osoba, kao i druge informacije značajne za poslodavce. Na ovaj način se pokušava pomoći i osobama koji radi nedostatka nivoa obrazovanja trebaju da budu konkurenti na tržištu rada, ali i da se iniciraju u zalaganju za povećanja svog obrazovanja. Na taj način bi povećale svoje šanse ne samo za zapošljavanje već za sticanje većih ličnih dohodaka. U tabeli 5. je predstavljeno kumulativno stanje ponude radnih mjesta koji su bili na uvid Službi za zapošljavanje Zeničko-dobojskog kantona kao i gradskim/općinskim biroima rada i zaposlenja koja su nastupila nakon poduzetih koraka.

Tabela 5. Kumulativno stanje ponude radnih mjesta

KANTON	Broj radnih mjesta oglašanih na osnovu zahtjeva za posredovanjem ili dostavljenih oglasa putem Službe	Broj radnih mjesta objavljenih u oglasima do kojih je Služba došla iz drugih izvora (internet, novine i sl.)	Broj osoba upućenih poslodavcu na osnovu zahtjeva za posredovanjem, objavljenih oglasa putem Službe ili oglasa iz drugih izvora (po spolu)		Broj uspješno realiziranih posredovanja na osnovu zahtjeva za posredovanjem, objavljenih oglasa putem Službe ili oglasa iz drugih izvora (po spolu)	
Zeničko-dobojski	587	140	M	Ž	M	Ž
			294	457	144	132

3.1. Srednjoročne procjene kretanja tržišta rada

Kako bi se moglo nositi s konkurentskim pritiskom i tržišnim snagama unutar Evropske unije, potrebno je da Bosna i Hercegovina, pa i Zeničko-dobojski kanton posvete posebnu pažnju usaglašavanju obrazovanja koje se nudi i potreba tržišta rada, tj. na istraživanju potreba i projekcija tržišta rada, kao i revidiranju programa obrazovanja odraslih.

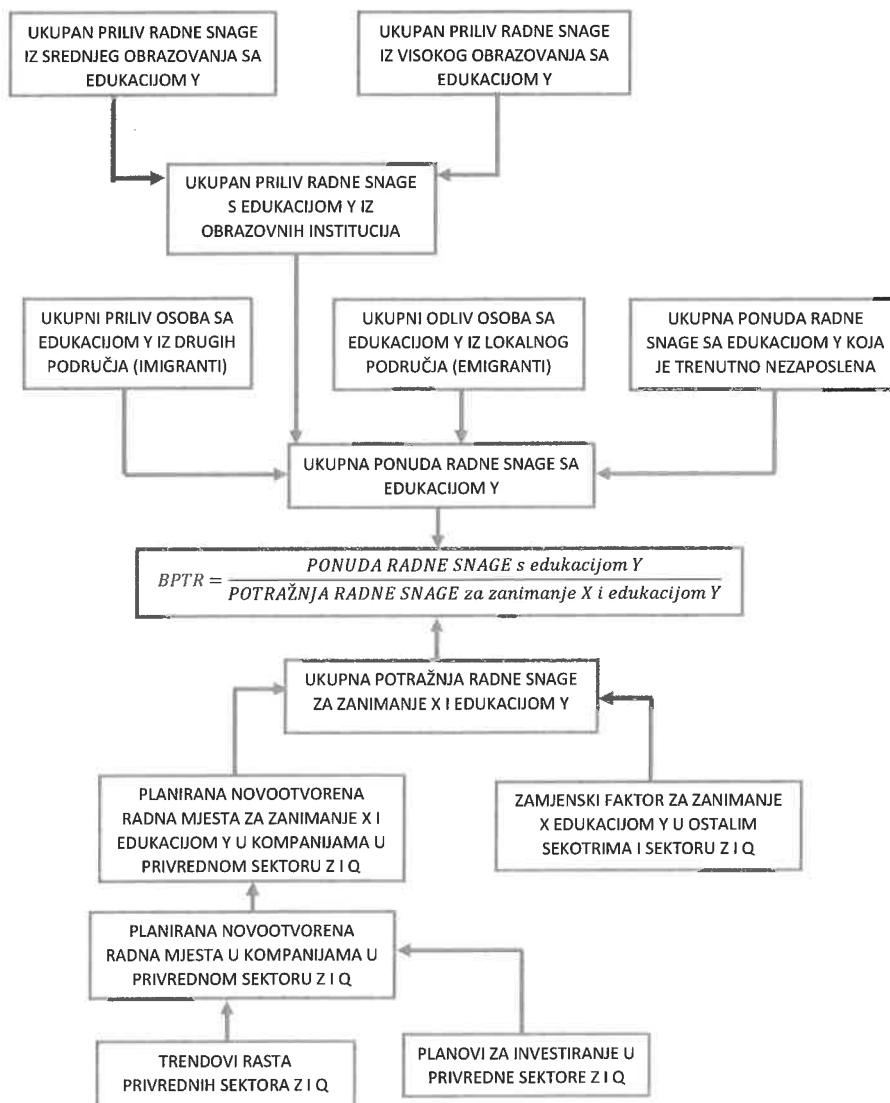
Centar za razvojne evaluacije i društvena istraživanja CREDI i Privredna komora Zeničko-dobojskog kantona su izvršili opsežna istraživanja s ciljem analize kretanja u prethodnim periodima i projekcije kretanja tržišta rada u periodu 2020-2025. godina.³

³ Analiza lokalnog tržišta rada – srednjoročna prognoza kretanja po zanimanjima; s nalazima potreba za razvojem kompetencija zaposlenih i spremnosti na saradnju s obrazovnim sektorom, za period 2020-2025 Zeničko-dobojski kanton, (2021). https://www.pkzedo.ba/ba/nase_publicacije.php

Ključna zanimanja za područje Kantona izabrana su na osnovu ankete poslodavaca, izborom zanimanja sa najvećim procentualnim učešćem zaposlenih u ukupnom broju zaposlenih. BPTR indeks/indikator buduće perspektive rada/ izračunat je za sva zanimanja koja u svom zbiru broja zaposlenih prelaze 50% ukupnog broja zaposlenih u Kantonu i ista su prikazana u Tabeli 6⁴.

Analiza prikupljenih podataka je provedena na način da su kalkulisane vrijednosti BPTR indeksa za svako od ključnih zanimanja za analizirano područje kombinacijom primarnih podataka iz ankete, podataka iz statističkih izvora i administrativnih podataka dostavljenih od strane obrazovnih institucija, a Grafikon 5. pojašnjava način obračuna istog.

Grafikon 5. Način izračunavanja BPTR indeksa

⁴ Izvor: Anketa poslodavaca

Tabela 6. Zanimanja sa najvećim udjelom u broju zaposlenih na tržištu rada ZDK-a

Redni broj	Naziv zanimanja	Udio zanimanja na lokalnom tržištu rada
1.	Krojač	27,46%
2.	Šivač	13,75%
3.	Šivač kože	13,50%
4.	Montažer u štamparstvu	11,25%
5.	Administrativni radnik	8,79%
6.	Bravar	8,75%
7.	Zavarivač - Varilac	6,47%
8.	Mašinski tehničar	2,18%
9.	Mašinski inženjer	1,77%
10.	Radnik za jednostavne poslove	1,04%
11.	Prodavač-trgovac	0,57%
12.	Elektromonter	0,45%
13.	Vozač kamiona	0,33%
14.	Ekonomski tehničar	0,32%
15.	Radnik u održavanju	0,29%
Ukupno:		96,92%

U Tabeli 7. prikazana je vrijednost BPTR indeksa za ključna zanimanja⁵.

Tabela 7. Vrijednosti BPTR indeksa za odabrana zanimanja za 2020. godinu

R. br.	Naziv zanimanja	Zaposleni (E) 2019	Nezaposleni (U) 2020	Obrazovanje (EDU) 2020	Penzionisani (RD) 2020	Rast potražnje (ED) (2020-2019)	IFLM 2020 = (E+U+EDU)/(E+RD+ED)
1.	Krojač	7858	1501	50	27	342	1,14
2.	Šivač	3904	74		13	171	0,97
3.	Šivač kože	3835	390		13	168	1,05
4.	Montažer u štamparstvu	3196			11	140	0,96
5.	Administrativni radnik	3981	58		13	250	0,95
6.	Bravar	3298	1194	45	15	149	1,31
7.	Zavarivač	2096	512	93	8	91	1,23
8.	Mašinski tehničar	759	980	177	4	31	2,42
9.	Mašinski inženjer	961	188		6	43	1,14
10.	Radnik za jednostavne poslove	1460	15788		7	53	11,34
11.	Prodavač-trgovac	4545	3116	52	34	207	1,61
12.	Elektromonter	1120	25		19	-66	1,07
13.	Vozač kamiona	2650	173	74	36	118	1,03
14.	Ekonomski tehničar	1272	2232	227	12	64	2,77
15.	Radnik u održavanju	485			4	10	0,97

Vrijednost indeksa od 1 se tumači kao adekvatna usklađenost između ponude i potražnje, te nije potrebno provoditi posebne mjere za rješavanje problema viška ili manjka radne snage. Indeks iznad vrijednost od 1 ukazuje na problem viška ponude koji trenutna potražnja ne može riješiti trenutnom ponudom radnih mjesta, nego je potrebno provesti odgovarajuće mjere kako bi se pomoglo zapošljavanje viška osoba određenog zanimanja. To može biti kroz prekvalifikacije i dokvalifikacije u one kvalifikacije koje su tražene, ili slične mjere koje vode zapošljavanju. Za završnike škola ili univerziteta, ili osobe koje koriste ovakve informacije za karijerno informisanje, ovo znači da su šanse za pronalaženje adekvatnog posla sve manje što je vrijednost indeksa veća. Za kompanije ovo znači da pronalaženje adekvatne radne snage ne bi trebao biti problem. Vrijednost indeksa ispod 1 ukazuje na višak potražnje nad ponudom, što zahtjeva da se za ova

⁵ Izvor: Kalkulacije CREDI

zanimanja trebaju provesti programi prekvalifikacije iz drugih u ova zanimanja. Za završeničke škole ili univerziteta, ili osobe koje koriste ovakve informacije za izbor zanimanja, to znači da su šanse za pronalaženje adekvatnog posla dobre ili vrlo dobre, zavisno od odstupanja vrijednosti indeksa od broja 1. Za kompanije to ukazuje da će imati problema u pronalaženju kadra adekvatnih kvalifikacija. Što se tiče dizajniranja odgovarajućih mjera za probleme identificirane kroz izračunavanje ovog indeksa, pored vrijednosti indeksa potrebno je analizirati uzroke ovih odstupanja od broja 1, odnosno da li se problemi nalaze na strani ponude ili na strani potražnje, te u okviru kojeg indikatora na strani ponude/potražnje.

Tabela s vrijednostima BPTR indeksa pokazuje generalnu situaciju sa ključnim zanimanjima na tržištu rada, gdje za većinu zanimanja imamo vrijednosti iznad 1, što znači da se tržište rada na području Zeničko-dobojskog kantona karakteriše visokom stopom nezaposlenosti, odnosno poteškoćama u nalaženju posla u ključnim zanimanjima.

Prema vrijednostima indeksa prezentiranim u Tabeli 7., možemo vidjeti da sljedeća zanimanja imaju vrijednost indeksa značajno iznad vrijednosti 1: krojač, šivač kože, bravar, zavarivač, mašinski tehničar, mašinski inženjer, radnik za jednostavne poslove, prodavač – trgovac, elektromonter, ekonomski tehničar. Za ova zanimanja imamo višak broja osoba koje traže posao u odnosu na raspoloživi broj radnih mjesta na lokalnom tržištu rada.

Što se tiče vrijednosti indeksa značajno ispod 1, te vrijednosti su dobijene za sljedeća zanimanja: montažer u stamparstvu i administrativni radnik. Ova dva zanimanja nedostaju na lokalnom tržištu rada i potrebno je raditi na tome da se broj osoba s ovim zanimanjima poveća kako bi poslodavci mogli obezbijediti potrebnu radnu snagu.

Konačno, postoje zanimanja za koja možemo reći da postoji relativna trenutna usklađenost između ponude i potražnje na lokalnom tržištu rada (+/- 0,03 odstupanje od idealne vrijednosti BPTR-a), i nije potrebno provoditi nikakve posebne mjere za ova zanimanja. Na tržištu rada u Zeničko-dobojskom kantonu u 2020. godini relativno dobra usklađenost između ponude i potražnje postoji za sljedeća zanimanja: šivač, vozač kamiona i radnik u održavanju. Ali, bitno je da se u ovakve analize uključe i srednjoročne prognoze radi boljeg razumijevanja trendova na tržištu rada za ovakva zanimanja, što je i urađeno u ovom istraživanju, a rezultati prezentirani u sljedećem poglavlju.

Također, radi boljeg razumijevanja uzroka koji dovode do odstupanja vrijednosti indeksa od broja 1, potrebno je analizirati i vrijednosti sastavnih elemenata indeksa, koje su prezentirane u tabeli. Tu možemo vidjeti da za većinu zanimanja koja imaju visoku vrijednost indeksa, glavni faktor koji utiče na vrijednost je broj nezaposlenih. To govori da su ova zanimanja problem koji nije kratkotrajan i trenutni, nego je rezultat neusklađenosti između ponude i potražnje koji traje već duži period. Izuzetak su zanimanja mašinski tehničar i ekonomski tehničar, gdje je osim broja nezaposlenih, dodatni uzrok neusklađenosti visok broj svršnika škola, što pokazuje da se radi o problemu koji je kratkoročnog karaktera. Za zanimanja koja imaju vrijednost indeksa ispod 1, odnosno neusklađenost takve prirode da je potražnja veća od ponude, interesantno je primijetiti da priliv radne snage iz obrazovanja ne postoji, što ukazuje da je to područje intervencije za rješavanje ove vrste neusklađenosti između ponude i potražnje na tržištu rada u Zeničko-dobojskom kantonu.

Ipak, pored ovog tehničkog tumačenja rezultata, važno je razumjeti karakteristike određenih zanimanja i kvalifikacija za potrebe definisanja konkretnih preporuka. Na primjer, neka od zanimanja spomenutih iznad su zanimanja gdje specifični sektorski zakoni ne zahtijevaju određenu kvalifikaciju, kao što je slučaj kod zanimanja konobar, trgovac ili komercijalist. U tom slučaju, za određene programe prekvalifikacija ili promjena upisnih politika važno je razumjeti na koji način se gore objašnjene neusklađenosti mogu adresirati, posebno u situaciji kada se za određena zanimanja mogu angažovati radnici koji posjeduju različite kvalifikacije.

Kao što je već napomenuto, u nastavku prezentiramo rezultate za ključna zanimanja unutar specifičnih elemenata indeksa, gdje se pojavljuju i ona zanimanja koja nisu među vodećim u ukupnoj zaposlenosti, ali imaju vodeće učešće u broju nezaposlenih ili svršnika iz obrazovnog sistema, što također sugerise da je i za ta zanimanja potrebno provesti odgovarajuće mjere.

Na osnovu vrijednosti BPTR indeksa za ključna zanimanja na analiziranom tržištu rada za period 2021-2025. godina predstavljenim u Tabeli 8. može se steći uvid u ključne probleme sa srednjoročnim kretanjima u vezi sa neusklađenošću ponude i potražnje za određenim zanimanjem. Pored vrijednosti indeksa za 2020. godinu, očekivana kretanja vrijednosti indeksa u narednih pet godina daju sveobuhvatniji pregled situacije i trendova u neusklađenosti između ponude i potražnje na tržištu rada, na osnovu kojih se mogu planirati odgovarajuće srednjoročne mjere i politike. Trendovi mogu pokazati da će u narednih nekoliko godina doći do npr. smanjenja trenutne neusklađenosti između ponude i potražnje na tržištu rada, pa nije potrebno provoditi nikakve mjere dugoročnije od kratkoročnih mjera podrške zapošljavanju.

Vrijednosti BPTR indeksa su, kao i kod kratkoročnih procjena, kalkulisane za ključna zanimanja na analiziranom području. Na osnovu procjene srednjoročnih kretanja vrijednosti pojedinačnih indikatora i indeksa u periodu 2021-2025. godina, a prema prethodno opisanoj proceduri, dobijene su sljedeće godišnje vrijednosti indeksa, prezentirane u Tabeli 8⁶.

Tabela 8. Procjene vrijednosti BPTR-a za ključna zanimanja za period 2020-2025. godina

R. br.	Naziv zanimanja	2020	2021	2022	2023	2024	2025
1	Krojač	1,144	1,135	1,126	1,118	1,111	1,104
2	Šivač	0,973	0,972	0,972	0,971	0,971	0,970
3	Šivač kože	1,052	1,047	1,041	1,037	1,032	1,028
4	Montažer u štamparstvu	0,955	0,957	0,958	0,960	0,961	0,963
5	Administrativni radnik	0,951	0,954	0,957	0,959	0,961	0,963
6	Bravar	1,310	1,260	1,215	1,172	1,133	1,097
7	Zavarivač – Varilac	1,230	1,180	1,132	1,087	1,045	1,007
8	Mašinski tehničar	2,415	2,247	2,103	1,968	1,843	1,726
9	Mašinski inženjer	1,138	1,144	1,150	1,155	1,160	1,164
10	Radnik za jednostavne poslove	11,345	10,495	9,701	8,958	8,259	7,602
11	Prodavač-trgovac	1,612	1,554	1,502	1,453	1,408	1,367
12	Elektromonter	1,067	1,070	1,074	1,078	1,083	1,089
13	Vozač kamiona	1,033	1,022	1,008	0,995	0,983	0,972
14	Ekonomski tehničar	2,768	2,581	2,417	2,267	2,128	2,001
15	Radnik u održavanju	0,972	0,972	0,973	0,973	0,974	0,974

Kao što možemo vidjeti iz vrijednosti prezentiranih u tabeli, s obzirom na procjenu budućih promjena u potražnji i ponudi radne snage, za većinu zanimanja određene trenutne neusklađenosti za određena zanimanja će biti smanjene (kao npr. šivač, šivač kože, bravar), za druga zanimanja će biti povećane (npr. mašinski inženjer), dok će kod nekih doći i do promjene znaka, odnosno do takve promjene situacije da će ona zanimanja za koja imamo višak radnika doći u situaciju nedostatka radnika i obrnuto (npr. vozač kamiona).

U navedenim slučajevima procijenjenog smanjenja neusklađenosti, vidimo da se uglavnom radi o smanjenju viška ponude nad potražnjom što sugerije da, iako je potrebno provoditi kratkoročne mjere za podršku zapošljavanju trenutno nezaposlenih, te mjere bi u relativno kratkom roku mogle riješiti problem, jer bi preostali višak onih koji se ne zaposle u kratkom roku bio riješen kroz povećanje broja novootvorenih radnih mjesta u srednjoročnom periodu. Kod povećanja neusklađenosti, uglavnom se radi o povećanju vrijednosti indeksa koji je trenutno iznad 1, što znači da će bez odgovarajućih upisnih politika sve teže biti naći odgovarajuće kadrove za očekivana novootvorena radna mjesta. Kod zanimanja koja mijenjaju vrijednosti BPTR indeksa sa trenutne vrijednosti iznad 1 na vrijednost ispod 1, to znači da će se trenutni višak radnika, u situaciji nedovoljnog priliva kadrova iz obrazovnog sistema, vrlo brzo zaposliti i dovesti poslodavce u situaciju da imaju poteškoća da pronađu raspoložive kadrove za buduća novootvorena radna mjesta. Upravo ovakvi slučajevi pokazuju koliko je bitno da se osim kratkoročnih procjena neusklađenosti ponude i potražnje radne snage po zanimanjima naprave i srednjoročne procjene, jer na osnovu njih

⁶ Izvor: kalkulacije CREDI

možemo vidjeti da bi rješavanje trenutnih neusklađenosti putem različitih mjera kao što su prekvalifikacije, ustvari produbilo očekivani problem nedostatka tih kadrova u budućnosti.

Veoma važna za navedenu problematiku je i procjena trendova kretanja pojedinačnih indikatora za ključna zanimanja u srednjoročnom periodu, kako bi se na osnovu njih mogao steći malo detaljniji uvid u kretanja na tržištu rada, što može pomoći i boljem razumijevanju kretanja vrijednosti BPTR indeksa. Tu se radi o procjenama kretanja indikatora za zanimanja s najvećim učešćem u obrazovanju, u nezaposlenosti i u novootvorenim radnim mjestima (zamjenska i ekspanziona potražnja).

- Procjena ekspanzione potražnje

Podaci o zaposlenima prikupljeni su prema evidencijama Porezne uprave Zeničko-dobojskog kantona od 2014. do 2019. godine. Po osnovu dostavljenih podataka kalkulirane su prognoze kretanja broja zaposlenih do 2025. godine. Prema podacima o kretanju industrijskog rasta na nivou Bosne i Hercegovine od 2014. do 2019. godine procijenjen je linearni trend promjena industrijskih sektora za period 2020-2025. godina. Procjena uz prosječnu relativnu stopu promjene u ovom periodu prikazana je u Tabeli 9⁷.

- Procjena broja nezaposlenih

Korištenjem podataka o broju nezaposlenih za period 2014-2019. godina procijenjen je trend kretanja broja nezaposlenih za period 2020-2025. godina, te je za ključna zanimanja po broju nezaposlenih (po stanju iz 2019. godine) dat prikaz trenda. Očekivano kretanje broja nezaposlenih prema ključnim zanimanjima je prezentirano u Tabeli 9.

Tabela 9. Očekivano kretanje broja nezaposlenih prema ključnim zanimanjima, 2021-2025. godina

RB	Zanimanja	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Trend
	Radnik za jednostavne poslove drugdje													
1	nerazvrstan	20403	19718	19069	18288	17335	16470	15788	14999	14211	13422	12634	11846	
2	Prodavač	3973	3897	3768	3584	3414	3240	3116	2965	2813	2662	2511	2359	
3	Ekonomski tehničar	2885	2862	2754	2506	2484	2346	2232	2115	1999	1882	1766	1649	
4	Frizer	1989	2017	2038	2028	2039	2022	2044	2051	2057	2063	2070	2076	
5	Maturant gimnazije	2129	2234	2132	2040	1916	1824	1789	1715	1642	1568	1495	1421	
6	Krojač	1711	1644	1646	1581	1552	1552	1501	1468	1436	1403	1371	1338	
7	Bravar	1957	1864	1746	1600	1456	1308	1194	1062	930	798	666	534	
8	Kuhar	1265	1238	1255	1173	1130	1083	1059	1021	984	946	909	871	
9	Krojač	1201	1165	1177	1129	1013	1038	989	951	913	876	838	800	
10	Mašinski tehničar	1357	1399	1282	1181	1152	1022	980	909	837	765	693	621	

Prema gore prezentiranim procjenama, a na osnovu pretpostavke zadržavanja istog trenda, u periodu 2021-2025. godina, očekuje se da će se broj nezaposlenih povećavati za zanimanje frizer, dok će opadati za zanimanja prodavač, ekonomski tehničar, maturant gimnazije, bravar, kuhar, krojač, te mašinski tehničar.

- Procjena broja maturanata i diplomanata

U analiziranom periodu 2021-2025. godina, a za koji je rađena procjena kretanja broja svršenika iz obrazovanja koji dolaze na tržište rada, odnosno maturanata i diplomanata, dobijeni su očekivani trendovi na bazi podataka u periodu 2015-2020. godina. Podaci su sortirani prema najvećem broju upisanih svršenika u 2020. godini. Podaci iz Tabele 10. pokazuju da će procjenom doći do smanjenja broja maturanata iz gimnazija i ekonomskih škola, dok se procjenjuje da će porasti broj maturanata medicinskih tehničara. Interesantno je ovdje primjetiti da za npr. zanimanje zavarivač se očekuje da će porasti broj maturanata u narednom periodu, a iz ranije prezentovanih podataka također vidimo da je i trenutno ponuda radnika ovog zanimanja dosta viša od potražnje. Dakle dalje

⁷ Izvor: Podaci Službe za zapošljavanje ZDK za period 2014.-2019.; kalkulacije za period 2020.-2025.

povećanje broja maturanata ovog zanimanja moglo bi dovesti do još veće neusklađenosti između ponude i potražnje na tržištu rada.

Tabela 10. Očekivano kretanje broja maturanata, 2021-2025. godina⁸

RB	Zanimanje/škola	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Trend
1	Gimnazija	1102	729	683	844	698	707	603	549	494	440	385	
2	Ekonomski tehničar	397	259	241	305	236	227	192	168	143	119	94	
3	Medicinski tehničar	187	118	144	197	240	179	215	226	237	248	259	
4	Mašinski tehničar	278	190	155	217	185	177	155	141	128	115	102	
5	Frizer - vlasuljar	158	132	164	174	171	129	153	152	152	151	151	
6	Zavarivač	55	84	77	72	102	93	104	111	118	125	132	
7	Elektrotehničar računarске tehnike i automatike	93	78	74	108	69	88	83	83	82	82	81	
8	Tehničar drumskog saobraćaja	61	106	52	95	48	86	74	74	74	74	73	
9	Automehaničar	80	31	56	61	53	79	67	68	70	72	74	
10	Vozač motornih vozila	92	86	102	92	95	74	83	81	79	77	75	
11	Mašinski tehničar energetike	88	60	50	94	58	65	61	59	57	55	53	
12	Elektrotehničar elektronike	78	39	43	44	93	65	70	73	76	79	81	
13	Poljoprivredni tehničar	31	24	65	49	47	63	68	74	80	86	92	
14	Tehničar za mehatroniku	53	66	43	55	66	62	63	65	66	68	70	
15	Poslovno-pravni teh.	26	52	42	48	50	52	58	62	65	69	73	
16	Trgovac	89	49	86	78	37	52	42	36	29	23	16	
17	Tekstilni tehničar - konfekcionar	90	51	53	47	40	50	31	24	18	11	4	
18	Konfekcionar tekstila - krojač	43	51	67	69	47	50	57	58	58	59	60	
19	Medresa	54	56	41	43	55	46	45	44	43	42	40	
20	Građevinski tehničar	77	57	38	76	118	45	75	76	78	80	82	

I na kraju razmatranja ove tematike, potrebno je zaključiti da promjene na tržištu rada dovode do potrebe usklađivanja ponude i potražnje neophodnih vještina traženih na tržištu rada za obavljanje određenih poslova te sve bržih promjena potrebnih kompetencija. Tržište rada sve više zahtijeva više razine i drugačije kombinacije kompetencija i kvalifikacija. Osim posjedovanja osnovnih vještina za ostvarivanje nekog specifičnog posla, sve su potrebnije fleksibilnije i prenosive kompetencije koje će pojedinca opskrbiti čitavim sklopom vještina, znanja i stavova koji su primjereni svakoj situaciji u promjenjivom svijetu rada. Ključne kompetencije su prenosivi multifunkcionalni sklop znanja, vještina i stavova koji su potrebni svim pojedincima za njihovu osobnu realizaciju i razvitak, uključivanje u društvo i zapošljavanje. Treba ih razviti do kraja obaveznog obrazovanja i predstavljaju temelj za daljnje učenje kao dio cjeloživotnog učenja.

Najnovija, u 2023. godini izvršena Pilot istraživanja komorskog sistema FBiH, te analiza prikupljenih podataka ponovo su ukazali na potrebe prekvalifikacije, dokvalifikacije i obuke radnika i da iste mogu varirati ovisno o sektorima i industrijskim granama i kantonima.

No, postoje neka opća područja u kojima se često ističu potrebe za dodatnim obrazovanjem i obukom, trenutno istaknuta i u odgovorima uzorka istraživanja (preduzetnici/obrtnici). Izdvojene su kategorije:

1. Informacijska tehnologija i digitalne vještine: S obzirom na brzu evoluciju tehnologije, postoji potreba za stalnim usavršavanjem u području informacijske tehnologije. Ovo uključuje programe obuke za programiranje, razvoj web stranica, upravljanje bazama podataka i druge digitalne vještine.

⁸ Izvor: Podaci srednjih škola sa područja ZDK za period 2015-2020.; kalkulacije za period 2021-2025.

2. Menadžment i liderstvo: Radnici na različitim razinama menadžmenta i liderstva često imaju potrebu za usavršavanjem kako bi bolje razumjeli moderne poslovne trendove, upravljačke tehnike i komunikacijske vještine.
3. Strani jezici: S obzirom na globalizaciju i povezanost s međunarodnim tržištima, poznavanje stranih jezika može biti ključno za mnoge sektore, uključujući turizam, trgovinu i komunikaciju.
4. Prekvalifikacija na nove vještine: S promjenama u industrijskoj strukturi i tehnološkom napretku, radnici ponekad moraju prekvalificirati svoje vještine kako bi se prilagodili novim vrstama poslova ili tehnologijama.
5. Razvoj poslovnih vještina: Obrtnici i preduzetnici mogu imati koristi od obuke o poslovnom planiranju, marketingu, financijama i upravljanju kako bi bolje upravljali svojim poslovanjem.
6. Specifične vještine za industrijske sektore: Ovisno o sektoru, moguće su specifične potrebe za dokvalifikacijom, kao što su tehničke vještine za inženjere, građevinske radnike ili zdravstvene stručnjake.
7. Kreativne vještine: Sektori poput umjetnosti, dizajna i kreativne industrije mogu zahtijevati stalno usavršavanje kako bi se pratili novi trendovi i tehnike.
8. Zdravstvo i medicina: U sektorima zdravstva i medicine, konstantno unapređivanje medicinskih znanja i vještina je od suštinskog značaja kako bi se pratili najnoviji standardi i tehnologije.
9. Eko i održive vještine: Sve veći fokus na održivosti i zaštiti okoliša stvara potrebu za dokvalifikacijom radnika u područjima kao što su obnovljivi izvori energije, recikliranje i ekološki prihvatljive tehnologije.

Dakle, potrebe tržišta rada u Zeničko-dobojskom kantonu mogu se bolje razumjeti putem istraživanja tržišta rada, dijaloga s industrijom i analize trendova kako bi se identificirala područja koja zahtijevaju dodatno obrazovanje i obuku. Zato je neophodno najprije ukazati na potrebu kontinuiranog istraživanja potreba tržišta rada Kantona, u cilju analize stanja i projekcije potreba tržišta rada, kao bazu za kreiranje referentnih strateških dokumenata u Kantonu, te implementacije aktivnosti s tim u vezi.

4. Prioritetne obrazovne oblasti obrazovanja odraslih

Svi prethodni podaci pokazuju da je neophodno uložiti dodatne napore za povećanje uključenosti (posebno osoba iz teško zapošljivih skupina) u procese cjeloživotnog učenja i obrazovanja, zatim unapređivanje i proširenje učenja, osposobljavanje i usavršavanje kroz rad, poboljšanje organiziranosti, finansiranja i upravljanja procesima obrazovanja odraslih, te razvijanje procesa i sistema priznavanja neformalno stečenih znanja i vještina.⁹ To između ostalog znači da je za podršku privrednom razvoju, kao i rješavanje problema nezaposlenosti, potrebno obezbijediti programe poticaja za zapošljavanje, kako za preduzeća tako i za obrtnike i tradicionalne zanate.

U tom smislu neophodno je nastaviti međusektorsku saradnju kroz realizaciju zajedničkih projekata koji imaju za cilj sufinansiranje programa obuke i zapošljavanja nezaposlenih osoba kroz prekvalifikaciju, dokvalifikaciju i stručna osposobljavanja za potrebe poznatih poslodavaca.¹⁰

Na isti način, u skladu sa potrebama privrede, neophodno je unaprijediti kvalitet ponude kadrova na tržištu rada (kroz programe prekvalifikacije, dokvalifikacije i doškolovavanja) uz jačanje saradnje s obrazovnim ustanovama, kao i razvojnim agencijama, organizacijama i udruženjima koja provode programe obrazovanja odraslih. Posebnu pažnju treba usmjeriti na programe zapošljavanja marginalizovanih skupina (žene, osobe s invaliditetom i dr.). Pored programa zapošljavanja, u cilju promocije i jačanje preduzetništva, potrebno je realizovati programe samozapošljavanja i podrške start-up biznisima.¹¹

⁹ Strategija razvoja Federacije Bosne i Hercegovine 2021-2027, Sarajevo, 2020.

¹⁰ Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i izbjeglice, Informacija o stanju u oblasti zapošljavanja na području Zeničko-dobojskog kantona, Zenica, januar 2023. godine.

¹¹ Strategija razvoja Zeničko-dobojskog kantona 2021-2027.

Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona, do sada je objavilo 44 programa formalnog obrazovanja odraslih u srednjim školama za različita zvanja i zanimanja. Donošenjem ovakvih programa i njihovom realizacijom polaznici stiču kvalifikacije za kraće vrijeme. To u konačnici vodi poboljšanju strukture nezaposlenih osoba u pogledu stručne spreme i njihovo uključivanje na tržište rada. Takvu praksu potrebno je nastaviti u kontinuitetu kroz rad Vijeća za obrazovanje odraslih i u skladu sa Zakonom o obrazovanju odraslih Zeničko-dobojskog kantona. Poseban fokus treba staviti na razvoj programa za jačanje kvalifikacija i stručno osposobljavanje niskoobrazovane radne snage, s obzirom da je prema statističkim podacima udio NK i PK radnika u ukupnom broju nezaposlenih 32,3%.

- Osnovno obrazovanje odraslih

Na području Zeničko-dobojskog kantona 30,2% je nekvalifikovane radne snage iz čega proizilazi zaključak da je osnovno obrazovanje odraslih i dalje prioritet. U tom smislu Vijeće za obrazovanje odraslih će:

- Promovirati i javno zagovarati obrazovanje odraslih, posebno osnovno obrazovanje odraslih čije je finansiranje Zakonom o obrazovanju odraslih („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj: 5/14 i 13/18) definirano kao obaveza Kantona.
- Kontinuirano prikupljati podatke o stanju u području obrazovanja odraslih na terenu, te donositi adekvatne preporuke.
- Osigurati i redovno dopunjavati bazu podataka o organizatorima i ponuđačima različitih programa obuka iz područja obrazovanja odraslih.
- Anticipirati moguća rješenja eventualnih izazova s kojim se suočava osnovno obrazovanje odraslih, ali i srednjoškolsko obrazovanje odraslih kako bi se povećao obuhvat polaznika.

- Srednjoškolsko obrazovanje odraslih¹²

Uzimajući u obzir statističke pokazatelje, 61% nezaposlenih osoba u Zeničko-dobojskom kantonu ima završen neki oblik srednjoškolskog obrazovanja. Stoga bi obrazovanje odraslih s posebnim naglaskom na dokvalifikaciju, prekvalifikaciju i stručna osposobljavanja trebalo biti prepoznato kao prioritetna oblast koju treba ubrzano razvijati putem različitih vrsta aktivnosti s ciljem unapređenja rada i saradnje svih relevantnih aktera. Uzimajući u obzir ciljeve postavljene u okviru strateškog opredjeljenja vlasti ka povećanju zaposlenosti i ulogu obrazovanja odraslih ka postizanju istih, ključno je ulaganje napora ka uspostavljanju i razvijanju fleksibilnog sistema obrazovanja odraslih. Taj sistem treba da adekvatno i efikasno odgovori na zahtjeve poslodavaca i potrebe tržišta rada, društvene zajednice i pojedinaca s ciljem promovisanja ličnog i profesionalnog razvoja, osnaživanja, prilagodljivosti, zapošljivosti, mobilnosti i aktivnog učestvovanja u društvu kao doprinos ekonomskom razvoju, jačanju produktivnosti, konkurentnosti, kreativnosti, inovacija i preduzetništva.

Zanimanja kod kojih su uočene poteškoće u zapošljavanju na području Zeničko-dobojskog kantona su: bravar, zavarivač, tesar, mehaničar, mašinski tehničar, krojač, električar, elektromontažer, elektroinstalater, bravar, autoelektričar,... Kod najvećeg broja navedenih zanimanja kandidatima nedostaju praktično iskustvo i vještine za obavljanje poslova u ovom zanimanju te adekvatno znanje što pokazuje da kod navedenih zanimanja ima prostora da se kreiraju dodatni programi ili unaprijede već postojeći programi kroz formalno i neformalno obrazovanje.¹³

Stoga će Vijeće za obrazovanje odraslih, vodeći se strateškim opredjeljenjima Vlade Zeničko-dobojskog kantona, lokalnim akcionim planovima zapošljavanja, te potrebama pojedinaca i poslodavaca, a kao stručno i savjetodavno tijelo Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport,

¹² Srednjoškolsko obrazovanje odraslih podrazumijeva sticanje srednje školske ili stručne spreme, niže stručne spreme, prekvalifikaciju, dokvalifikaciju, osposobljavanje i usavršavanje po javno važećem obrazovnom programu.

¹³ Analiza lokalnog tržišta rada – srednjoročna prognoza kretanja po zanimanjima za period 2020-2025, s nalazima potreba za razvojem kompetencija zaposlenih i spremnosti na saradnju s obrazovnim sektorom, Zeničko-dobojski kanton, Sarajevo, juni 2021.

nastojati da u okviru svojih zakonskih ovlaštenja pruži adekvatnu i stručnu podršku procesima vezanih za razvoj obrazovanja odraslih.

Posebno je važno da se u periodu 2025-2027. kontinuirano radi na:

- analizi postojećeg stanja i potreba tržišta rada s projekcijom budućih potreba,
- pružanju podrške ustanovama obrazovanja odraslih i korisnicima ustanova obrazovanja odraslih u skladu sa Zakonom o obrazovanju odraslih i pratećim propisima,
- prijedlozima za unapređenje Zakona i podzakonskih akata iz oblasti obrazovanja odraslih,
- povećanju primjene savremenih znanja u turizmu kroz formalne i neformalne programe obrazovanja odraslih,
- promociji učenja i obrazovanja odraslih na inovativan pristup prilagođen ciljnim grupama,
- pružanju podrške programima prekvalifikacije, dokvalifikacije i doškolovavanja,
- razvoju znanja i vještina kroz programe obrazovanja odraslih
- unapređenju saradnje sa privrednim subjektima.
- animiranju ustanova i institucija koje se mogu i žele baviti obrazovanjem odraslih, kao i animiranje polaznika obrazovanja odraslih
- popularizaciji cjeloživotnog učenja i unapređenje participacije odraslih u obrazovanju i učenju;
- uspostavi sistema za validaciju prethodnog učenja;
- razvijanju sistema informiranja, savjetovanja i cjeloživotne karijerne orijentacije odraslih;
- unapređenju pismenosti odraslih kao kontinuumu za cjeloživotno učenje;
- prikupljanju i razmjeni podataka, te izvještavanje o stanju obrazovanja odraslih;
- provođenju sistemskih istraživanja u području obrazovanja odraslih;
- učešću u regionalnim i evropskim mrežama za podršku razvoju obrazovanja odraslih.¹⁴
- izradi programa formalnog srednjoškolskog obrazovanja odraslih,
- realizaciji programa formalnog srednjoškolskog obrazovanja odraslih,
- realizaciji andragoškog osposobljavanja uposlenika u obrazovanju odraslih po javno važećem programu 'Osnovna andragoška obuka',
- ažuriranju Registra poslodavaca ZDK kod kojih se može obavljati praktičan rad/praktična nastava u okviru programa obrazovanja odraslih,
- realizaciji programa obuke za hitne potrebe tržišta rada,
- praćenju potreba za izmjenu odgovarajućih zakonskih propisa koji se odnose na unapređenje obrazovanja odraslih i iniciranje izmjena i dopuna,
- promovisanju obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja i realizacija promotivnih kampanja i sajмова namijenjenih podsticanju građana za aktivnu participaciju u programima obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja,
- praćenju i evaluaciji rada ustanova za obrazovanja odraslih.¹⁵

Iz svega navedenog proizilazi da je neophodno zajedničko djelovanje raznih institucija (JU Služba za zapošljavanje Zeničko-dobojskog kantona, Privredna komora Zeničko-dobojskog Kantona, udruženja poslodavaca, organi jedinica lokalne samouprave i nadležna ministarstva), da se primjenom Zakona o obrazovanju odraslih u Zeničko-dobojskom kantonu u okviru brojnih zanimanja omogućiti obrazovanje, stručno osposobljavanje, dokvalifikacija, prekvalifikacija i specijalizacija, što će u konačnici poboljšati i strukturu nezaposlenih osoba u pogledu stručne spreme.

¹⁴ Principi i standardi u oblasti obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini, <http://www.sluzbenilist.ba/page/akt/Xohz4nh78h77yTszRxd6k=> (preuzeto: 24.5.2024)

¹⁵ Nermin Oruč, Snježana Đuričić, Razvoj akcionih planova za unapređenje kvaliteta obrazovanja u Bosni i Hercegovini - Srednje stručno i tehničko obrazovanje i obrazovanje odraslih, sa cjeloživotnim učenjem, Dokument za diskusiju, neredigovan tekst

S tim u vezi članovi Vijeća za obrazovanje odraslih će nastojati institucionalno i međusektorski uspostaviti međusobnu saradnju i saradnju s poslodavcima i lokalnim ili regionalnim zajednicama s ciljem razmjene dobre prakse, potreba i usklađenosti ponude i potražnje za bržu i kvalitetniju zapošljivost.

U tom smislu važno je nastaviti sa pružanjem podrške za nova zapošljavanja za start-up i samozapošljavanje, pružanjem podrške za razvoj poduzetništva, naročito marginalizovanih grupa (mladih, žena, žrtava nasilja i invalidnih osoba), kao i davanje poticaja za tradicionalne zanate.¹⁶

Isto tako i sektor turizma može dati značajan doprinos smanjenju nezaposlenosti ranjivih i marginaliziranih kategorija. U Zeničko-dobojskom kantonu postoje veliki potencijali za povećanje turističkih aktivnosti što bi samim tim trebalo generirati i veći broj radnih mjesta, kako u turizmu tako i u povezanim privrednim granama. U tom kontekstu trebalo bi raditi na povećanju primjene savremenih znanja u turizmu kroz programe obrazovanje odraslih, kao i na povećanju kvaliteta kadrova što bi se provodilo kroz edukacije i saradnju sa obrazovnim ustanovama, udruženjima i agencijama.¹⁷

- Neformalno obrazovanje¹⁸

U svrhu zadovoljenja potreba poslodavaca za kompetentnom radnom snagom, pronalaska i zadržavanja zaposlenja, veće mobilnosti na tržištu rada, lakšeg uključivanja u društveni život i zadovoljenja specifičnih društvenih interesa, nužno je raditi na kontinuiranom osvježavanju kompetencija zaposlenih zbog ubrzanog tehnološkog razvoja. Tu su poslodavci ključni kao inicijatori razvijanja različitih neformalnih programa za razvijanje novih ili osvježavanje postojećih kompetencija zaposlenih.

Dakle, ponuda, broj i vrste programa obrazovanja odraslih opredjeljeni su, prije svega, potrebama zajednice i pojedinaca, u kontekstu: tržišta rada i mogućnosti za zapošljavanje; specifičnih potreba lokalnog okruženja u kojem se program izvodi; potreba poslodavaca za određenim profilom zanimanja; potreba poslodavaca i/ili zaposlenika za osposobljavanjem ili usavršavanjem zbog uvođenja novih tehnologija ili procesa rada; potreba odraslih da sticanjem novih i unapređenjem postojećih znanja, vještina i sposobnosti osiguraju sebi bolje prilike za zapošljavanje, održe zapošljivost ili pokrenu vlastite poduzetničke djelatnosti; potreba odraslih da steknu i unaprijede druga znanja i vještine u cilju vlastitog samoostvarenja i dr.

U Zeničko-dobojskom kantonu Privredna komora je provela Analizu lokalnog tržišta rada na uzorku od 105 kompanija čiji su predstavnici ocijenili stepen važnosti posjedovanja vještina kod kandidata pri zapošljavanju. Većina ispitanika smatra da je za menadžere, eksperte i druge visokokvalifikovane radnike od iznimne važnosti osnovno poznavanje rada na računaru, timski rad, komunikativnost i radna etika, a prate ih poznavanje engleskog jezika i sposobnost za nezavisan i samostalan rad. S druge strane za grupu zanimanja u koju uključujemo radnike sa srednjim tehničkim, stručnim i nižim obrazovanjem (zanatlije, administrativni radnici, radnici u turizmu, monter, operateri mašina i sl.) kao važne vještine pri zapošljavanju, izdvojene su također radna etika, timski rad, komunikativnost, zatim napredna i osnovna znanja i vještine potrebne za radno mjesto, sposobnost za nezavisan i samostalan rad, dok su ispitanici nešto niže rangirali poznavanje engleskog jezika i osnovno poznavanje rada na računaru.¹⁹

¹⁶ Strategija razvoja Zeničko-dobojskog kantona 2021-2027. godina

¹⁷ Isto

¹⁸ Programi osposobljavanja, programi usavršavanja, programi zaštite okoline i ekologije, programi stranih jezika; programi za rad na računaru; programi poduzetništva i menadžmenta; programi rada u struci; programi iz poznavanja nauke i tehnologije; programi kreativnog i umjetničkog izražavanja; programi za stjecanje drugih znanja, vještina i kompetencija potrebnih za lični i profesionalni razvoj.

¹⁹ Analiza lokalnog tržišta rada – srednjoročna prognoza kretanja po zanimanjima za period 2020-2025, s nalazima potreba za razvojem kompetencija zaposlenih i spremnosti na saradnju s obrazovnim sektorom, Zeničko-dobojski kanton, Sarajevo, juni 2021.

Posebno je potrebno stimulisati izdvajanja za neformalno obrazovanje i osigurati poreske olakšice za troškove obrazovanja radnika i promociju programa učenja uz rad, te osposobljavanje za samostalan rad. U narednom periodu svakako treba nastaviti saradnju sa lokalnim zajednicama i svim drugim nivoima vlasti, te nevladinim sektorom kako bi se zajedničkim projektima zapošljavanja efikasnije iskoristili raspoloživi resursi.²⁰

5. Infrastrukturne djelatnosti potreba obrazovanja odraslih

Za uspješno provođenje Zakona o obrazovanju odraslih i osiguranje kvalitetnog obrazovanja odraslih bitno je osigurati infrastrukturu, odnosno materijalno-tehničke i kadrovske uslove za realizaciju.

U nastavku je dat pregled ustanova za obrazovanje odraslih na području Zeničko-dobojskog kantona, upisanih u Registar Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport, odnosno ovlaštenih za realizaciju formalnih programa obrazovanja odraslih (sticanje kvalifikacije).

Kao organizatori obrazovanja odraslih u Zeničko-dobojskom kantonu prednjače osnovne i srednje škole koje su, pored djelatnosti osnovnog i srednjoškolskog obrazovanja djece i mladih, registrirane i za obavljanje djelatnosti osnovnog, odnosno srednjoškolskog obrazovanja odraslih.

Jedina privatna ustanova za formalno obrazovanje odraslih u Zeničko-dobojskom kantonu je Centar za obrazovanje odraslih „EDUKA BH“ Tešanj.

Tabela 11. Ustanove za osnovno obrazovanje odraslih

R. br.	Naziv ustanove	Grad/općina
1.	OŠ „Safvet-beg Bašagić“	Breza
2.	OŠ „Hamdija Kreševljaković“	Kakanj
3.	OŠ „Maglaj“	Maglaj
4.	OŠ „Hasan Kikić“ Solun	Olovo
5.	OŠ „Rešad Kadić“	Tešanj
6.	OŠ „Vareš“	Vareš
7.	OŠ „Kulin ban“	Visoko
8.	Prva osnovna škola	Zavidovići
9.	OŠ „Aleksa Šantić“ Perin han	Zenica
10.	OŠ „Ćamil Sijarić“ Nemila	Zenica
11.	OŠ „Hasan Kikić“ Tetovo	Zenica

Tabela 12. Ustanove za srednjoškolsko obrazovanje odraslih

R. br.	Naziv ustanove	Grad/općina
1.	Mješovita srednja škola „Mehmedalija Mak Dizdar“	Breza
2.	Mješovita srednja škola	Kakanj
3.	Mješovita srednja škola	Maglaj
4.	Mješovita srednja škola „Musa Ćazim Ćatić“	Olovo
5.	Srednja tehnička škola	Tešanj
6.	Mješovita srednja škola	Tešanj
7.	Mješovita srednja škola „NORDBAT-2“	Vareš
8.	Mješovita srednja škola „Hazim Šabanović“	Visoko
9.	Srednja tehnička škola	Zavidovići
10.	Mješovita srednja škola	Zavidovići

²⁰ Strategija razvoja Federacije Bosne i Hercegovine 2021-2027, Sarajevo, decembar 2020.

11.	Ekonomska škola	Zenica
12.	Medicinska škola	Zenica
13.	Tehnička škola	Zenica
14.	Srednja mješovita škola „Mladost“	Zenica
15.	Mješovita srednja industrijska škola	Zenica
16.	Mješovita srednja škola	Zenica
17.	Centar za obrazovanje odraslih „EDUKA BH“	Tešanj

Zaključno sa 2024. godinom, Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona je donijelo programe za obrazovanje odraslih za ukupno 44 zanimanja/zvanja, od čega je 19 po modularnom NPP-u.

Tabela 13. Spisak programa za obrazovanje odraslih u Zeničko-dobojskom kantonu

Zanimanje/Zvanje	Ustanova za obrazovanje odraslih
1. Bravar	- Mješovita srednja škola "Mehmedalija Mak Dizdar" Breza - Mješovita srednja škola Kakanj - Mješovita srednja škola Maglaj - Mješovita srednja škola "Hazim Šabanović" Visoko - Mješovita srednja škola Zavidovići - Mješovita srednja industrijska škola Zenica
2. Zavarivač 3. Zavarivač (modularni program)	- Mješovita srednja škola "Mehmedalija Mak Dizdar" Breza - Mješovita srednja škola Kakanj - Mješovita srednja škola Maglaj - Mješovita srednja škola Tešanj (modularni program) - Mješovita srednja škola "Hazim Šabanović" Visoko - Mješovita srednja škola Zavidovići - Mješovita srednja industrijska škola Zenica
4. Ekonomski tehničar	- Mješovita srednja škola "Mehmedalija Mak Dizdar" Breza - Mješovita srednja škola Maglaj - Mješovita srednja škola "Musa Ćazim Ćatić" Olovo - Srednja tehnička škola Tešanj - Mješovita srednja škola "NORDBAT-2" Vareš - Mješovita srednja škola "Hazim Šabanović" Visoko - Srednja tehnička škola Zavidovići - Ekonomska škola Zenica
5. Vozač motornih vozila 6. Vozač motornih vozila (modularni program)	- Mješovita srednja škola Kakanj - Mješovita srednja škola Tešanj (modularni program) - Mješovita srednja škola "NORDBAT-2", Vareš - Mješovita srednja škola Zavidovići - Srednja mješovita škola "Mladost", Zenica - Centar za obrazovanje odraslih „EDUKA BH“ Tešanj
7. Rudarski tehničar	- Mješovita srednja škola Kakanj - Mješovita srednja industrijska škola Zenica - Mješovita srednja škola „Mehmedalija Mak Dizdar“ Breza
8. Tehničar drumskog saobraćaja 9. Tehničar drumskog saobraćaja (modularni program)	- Mješovita srednja škola Maglaj - Mješovita srednja škola Tešanj (modularni program) - Mješovita srednja škola Zavidovići - Tehnička škola Zenica - Centar za obrazovanje odraslih „EDUKA BH“ Tešanj
10. Plinski i vodoinstalater	- Mješovita srednja škola Maglaj - Mješovita srednja industrijska škola Zenica
11. Medicinska sestra-tehničar	- Srednja tehnička škola Tešanj - Medicinska škola Zenica - Centar za obrazovanje odraslih „EDUKA BH“ Tešanj
12. Prehrambeni tehničar	- Mješovita srednja škola Tešanj (modularni program) - Mješovita srednja škola Zenica (modularni program)
13. Metalostrugar	- Mješovita srednja škola Zavidovići

14. Elektroinstalater	- Srednja mješovita škola "Mladost" Zenica - Mješovita srednja škola Zavidovići
15. Rudar u podzemnoj eksploataciji	- Mješovita srednja industrijska škola Zenica
16. Rukovalac građevinskih i pretovarnih mašina	- Mješovita srednja industrijska škola Zenica - Centar za obrazovanje odraslih „EDUKA BH“ Tešanj - Mješovita srednja škola Zavidovići
17. Topilac	- Mješovita srednja industrijska škola Zenica
18. Autoelektričar	- Mješovita srednja industrijska škola Zenica - Mješovita srednja škola Zavidovići
19. Mašinski tehničar energetike	- Mješovita srednja industrijska škola Zenica
20. Instalater centralnog grijanja	- Mješovita srednja industrijska škola Zenica
21. Automehaničar	- Mješovita srednja industrijska škola Zenica - Mješovita srednja škola Zavidovići
22. Poslovno-pravni tehničar	- Mješovita srednja škola Zenica (modularni program) - Mješovita srednja škola Tešanj (modularni program)
23. Poljoprivredni tehničar	- Mješovita srednja škola Zenica (modularni program) - Mješovita srednja škola Tešanj (modularni program)
24. Kuhar	- Mješovita srednja škola Zenica (modularni program) - Mješovita srednja škola Tešanj (modularni program)
25. Fizioterapeutske tehničar	- Mješovita srednja škola Tešanj (modularni program)
26. Komercijalist	- Ekonomska škola Zenica
27. Elektrotehničar energetike	- Mješovita srednja škola „Mehmedalija Mak Dizdar“ Breza - Mješovita srednja škola Maglaj
28. Operater na CNC mašinama 29. Operater na CNC mašinama (modularni program)	- Mješovita srednja industrijska škola Zenica - Mješovita srednja škola Tešanj (modularni program)
30. Tehničar za mehatroniku	- Mješovita srednja škola Tešanj (modularni program)
31. Hemijski tehničar općeg smjera	- Mješovita srednja industrijska škola Zenica
32. Tekstilni tehničar	- Mješovita srednja škola Tešanj (modularni program)
33. Obradivač metala rezanjem	- Mješovita srednja škola Tešanj (modularni program)
34. Krojač	- Mješovita srednja škola Tešanj (modularni program)
35. Frizer	- Mješovita srednja škola Tešanj (modularni program)
36. Trgovac	- Mješovita srednja škola Tešanj (modularni program)
37. Električar	- Mješovita srednja škola Tešanj (modularni program)
38. Zidar-fasader-izolater	- Mješovita srednja škola Zavidovići
39. Konfekcionar tekstila - krojač	- Mješovita srednja škola Zavidovići
40. Prodavač	- Mješovita srednja škola Zavidovići
41. Geološki tehničar	- Mješovita srednja industrijska škola Zenica
42. Tesar-krovopokrivač	- Srednja mješovita škola „Mladost“ Zenica
43. Armirač-betonirac	- Srednja mješovita škola „Mladost“ Zenica
44. Rukovalac rudarske mehanizacije površinskog kopa	- Mješovita srednja industrijska škola Zenica

Također, donesena su i dva javno važeća programa andragoškog osposobljavanja/usavršavanja „Osnovna andragoška obuka“ i „Andragoška obuka – Curriculum GlobALE“.

Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona donijelo je program "Osnovna andragoška obuka" kao program neformalnog obrazovanja od posebnog interesa za Zeničko-dobojski kanton.

Registracijom ustanova za obrazovanje odraslih i donošenjem programa za obrazovanje odraslih stvorene su osnovne infrastrukturne pretpostavke za implementaciju Zakona o obrazovanju odraslih.

U narednom periodu potrebno je značajnije finansijsko ulaganje u opremanje ustanova, andragoško osposobljavanje kadrova i razvijanje novih programa za obrazovanje odraslih kao adekvatan odgovor na izmjenjive potrebe tržišta rada, mobilnost radne snage i zadovoljavanje specifičnih potreba društva.

6. Raspoređivanje programa obrazovanja odraslih na jedinice lokalne samouprave

Fokus djelovanja Vlade Zeničko-dobojskog kantona u naredne tri godine će primarno biti usmjeren na podsticanje privrednog rasta s ciljem stvaranja novih radnih mjesta i privlačenje investicija. Povećat će se ulaganje u obrazovanje i stručno osposobljavanje kako bi se osigurala kvalificirana radna snaga i potakla inovacija. Diverzifikacija privrede bit će poticana kako bi se smanjila ovisnost o jednoj industriji.

Programi osnovnog obrazovanja odraslih realizirat će se u svim jedinicama lokalne samouprave (gradovima/općinama Kantona) putem ovlaštenih ustanova za obrazovanje odraslih upisanih u Registar Ministarstva (najmanje jedna ustanova u svakoj lokalnoj zajednici).

Programi srednjoškolskog obrazovanja odraslih realizirat će se u općinama/gradovima Zeničko-dobojskog kantona u kojima postoji registrirana ustanova za obrazovanje odraslih kojoj je odobrena realizacija konkretnih programa za obrazovanje odraslih.

Drugi programi sticanja kompetencija realizirat će se u lokalnim samoupravama čiji poslodavci, građani i ustanove obrazovanja odraslih iskažu potrebu i spremnost da finansiraju/sufinansiraju i realiziraju programe.

Partneri u lokalnom partnerstvu za zapošljavanje teže osnažiti lokalne poslodavce, pojedince i zajednice da napreduju i razvijaju regionalnu ekonomiju kroz uspostavljen i djelotvoran sistem razvoja radne snage koji je inherentno usmjeren na korisnika, besprijekoran i učinkovit.

Misija partnerstva jeste uspostaviti sistem radne snage koji pruža rješenja za talente zasnovano na podacima i potvrđeno od strane poslodavca kroz integraciju resursa za obrazovanje, radnu snagu i ekonomski razvoj.

Ciljevi, mjere i programi se zasnivaju na:

- a) Problemima i potrebama poslodavaca u domenu radne snage, percepciji o potrebama u određenom vremenskom horizontu, a kako bi se donijela realna procjena u kom domenu je moguće planiranom upisnom politikom osigurati radnu snagu, odnosno da li slijedom velikih promjena na tržištu jedinu mogućnost za odgovor na trenutne potrebe daju programi dokvalifikacija i prekvalifikacija u segmentu cjeloživotnog učenja;
- b) Mogućnosti obrazovnih ustanova da odgovore na zahtjeve tržišta rada, prepreke i očekivanja;
- c) Ponudi poticaja JU Službe za zapošljavanje Zeničko-dobojskog kantona i usklađenost poticaja s potrebama poslodavaca i obrazovnih ustanova, odnosno procjenu u kom domenu poticaji mogu pozitivno utjecati na efikasnost tržišta rada;
- d) Komplementarnosti programa zapošljavanja i samozapošljavanja i podrške privredi koju nude gradovi Kantona, uključujući i Lokalne razvojne agencije.

Tržište rada u Zeničko-dobojskom kantonu je u deficitu industrijskih i zanatskih zanimanja. Razlog ovome možemo tražiti u dvije činjenice: prva je veliki odliv radne snage, pogotovo kada su u pitanju radnici iz realnog sektora i to naročito zanatlije. Drugo što je doprinijelo ovoj situaciji je trend upisivanja fakulteta i smanjenje interesovanja mladih ljudi za zanimanja koja se vežu za fizički rad.

Prema provedenoj anketi Federalnog zavoda za zapošljavanje moguće je napraviti određeni pregled na strani potražnje tržišta rada na području Zeničko-dobojskog kantona, pri čemu je bitno napomenuti da 57,5% izražava potrebu za novim zapošljavanjem.

Poslodavci su se također izjašnjavali o zadovoljstvu posjedovanja vještina zaposlenih, a pregled rezultata je dat tabelarno.

Tabela 14. Potrebe tržišta rada, vještine zaposlenih

Zadovoljstvo vještinama zaposlenih	zadovoljni		nezadovoljni			
	84,3%		15,7%			
	nedostatak praktičnog iskustva	ne odgovara potrebama	nedostajuće			ostalo
od toga razlozi nezadovoljstva			opće znanje	socijalne vještine	organizacione vještine	
	34,3%	20,9%	14,9%	11,9%	10,4%	7,5%

Potrebe poslodavaca po djelatnostima date su u Tabeli 15.

Tabela 15. Potrebe poslodavaca po djelatnostima

Potrebe po djelatnostima	prerađivačka industrija	trgovina	saobraćaj	stručne usluge	ugostiteljstvo	ostalo
	68,0%	9,8%	3,2%	3,1%	2,9%	13,1%

Jedno od pitanja poslodavcima u Anketi od 2023. godine je hoće li imati potrebu u naredne 3 godine za obukom radne snage i/ili prekvalifikacijom. 34,7% ispitanika smatra da su im potrebne obuke radne snage u narednoj godini. Obuke koje su im bile potrebne su: CNC operateri, varioci i šivači.

Sumirano, u zadnje tri godine povećavala se potreba poslodavaca za obukom radne snage (nove radne snage i postojeće radne snage).

Najveća potreba je za KV i SSS zanimanjima i to za drvni, metaloprerađivački, građevinski i tekstilni sektor odnosno: bravari, zavarivači, armirači, zidari, limari, tesari, stolari, šivači, građevinski tehničari. Postoji potreba i za CNC operaterima, pomoćnim radnicima.

Kao jedan od prioriteta poslovanja anketiranih preduzeća je novo zapošljavanje. Najveći broj preduzeća planira zapošljavanje novih radnika.

Prema strukturi zaposlenih, starosnoj i spolnoj, najveći broj anektiranih kompanija zapošljava pretežno mlađu radnu snagu. Kada je u pitanju zapošljavanje žena, od anketiranih kompanija koje imaju zaposlene žene, njih 75,6% zapošljava većinom do 5 žena mlađih od 30 godina, a 57% kompanija zapošljava do 5 žena starijih od 30 godina, dok samo 5 preduzeća od ukupnog broja ispitanih zapošljava više od 50 žena. Kao razlog tome navode se proizvodni procesi u kompanijama koji nisu prilagođeni ženama u reproduktivnom stanju i ženama s malom djecom (teški fizički rad, rad u smjenama), kao i nedostatak radnog iskustva kod žena odnosno predznanja).

Najveći broj poslodavaca smatra da su saradnja sa službom za zapošljavanje i lične preporuke najefikasniji alati za privlačenje kadrova, te srednje škole i socijalne mreže kao izvor informacija o potencijalnim kandidatima za popunu upražnjenih mjesta.

Većina poslodavaca je izjavila i da vrši neki tip dodatne edukacije svojih zaposlenika, a to je najčešće interna obuka. Također, poslodavci upućuju svoje zaposlenike na seminare kod dobavljača, partnera i organizacija koje pružaju takvu vrstu usluga.

Istovremeno se pored analize potreba poslodavaca sprovodi i analiza položaja i potreba mladih i zanimanja koja imaju. Ista je pokazala da je mlada populacija u dobi od 15 do 30 godina najviše interesa iskazala za obuku iz oblasti marketinga, tj. digitalnog marketinga, menadžment, grafički dizajn, IT sektora itd.

7. Okvirni obim sredstava za obrazovanje odraslih

Planirana sredstva u Budžetu Zeničko-dobojskog kantona za potrebe obrazovanja odraslih prikazana su u Tabeli 16.

Tabela 16. Planirana sredstva u Budžetu Zeničko-dobojskog kantona za period 2025.-2027. godina

Ekon.kod	Subanalit.	Naziv pozicije u Budžetu	2025.	2026.	2027.
611100		Bruto plaće i naknade	18.000	18.000	18.000
611200		Naknade troškova zaposlenih	3.280	3.280	3.280
612100		Doprinosi poslodavca	1.920	1.920	1.920
		Ukupno bruto plaće i naknade	23.200	23.200	23.200
613100		Putni troškovi	0	0	0
613200		Izdaci za energiju	0	0	0
613300		Izdaci za komunalne usluge	0	0	0
613400		Nabavka materijala	750	750	750
613500		Izdaci za prevoz i gorivo	0	0	0
613600		Unajmljivanje imovine i opreme	0	0	0
613700		Izdaci za tekuće održavanje	750	750	750
613800		Izdaci osiguranja	0	0	0
613900	MBC 901	Izdaci za komisije	3.000	3.000	3.000
613900	MBC 902	Ostale ugovorene usluge	600	600	600
		Ukupno materijal i usluge	5.100	5.100	5.100
		Ukupno troškovi po školi	28.300	28.300	28.300
		Sveukupno troškovi za 11 škola	311.300	311.300	311.300

Planirana sredstva, u Budžetu Zeničko-dobojskog kantona za 2025. godinu iznose 311.300 KM za sve osnovne škole uključene u proces obrazovanja odraslih.

Pojedinačni godišnji rashodi po navedenim osnovnim pozicijama, za svaku školu, planirani u obimu od 28.300 KM.

Nivo navedenih rashoda za potrebe obrazovanja odraslih, koji je utvrđen primjenom historijskog principa, u svim obrazovnim institucijama, potrebno je zadržati ili, prilikom trogodišnjeg i godišnjeg planiranja, putem nadležnog ministarstva i Ministarstva finansija voditi računa o eventualnom povećanju sredstava u narednom periodu.

Neophodno je u narednom planskom periodu, naročito intenzivirati aktivnosti u pravcu podnošenja inicijativa na planu razvijanja modela za dugoročno i održivo finansiranje obrazovanja odraslih usmjeravajući aktivnosti na davanje pogodnosti poslodavcima i pojedincima koji ulažu u proces obrazovanja odraslih.

8. Ministarstva koja su nadležna za obrazovanje odraslih

Imajući u vidu da je obrazovanje odraslih dio integralnog sistema obrazovanja kao četvrti stub obrazovanja (*po UNESCO-ovoj definiciji cjeloživotno učenje obuhvata 4 stuba obrazovanja, koji bi trebali biti nosioci jedinstvenog obrazovnog sistema svakog društva, i to: predškolsko, školsko, visokoškolsko i četvrti stub, obrazovanje odraslih*) i da je neodvojivo vezano za obrazovanje djece i mladih, nesporno je da Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport ima ključnu ulogu i zakonom definisanu nadležnost u oblasti obrazovanja odraslih. Naime, Zakonom o obrazovanju odraslih („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj: 5/14 i 13/18) u Zeničko-dobojskom kantonu, kao i ostalim dijelovima Bosne i Hercegovine, obrazovanje odraslih normativno se pozicionira uglavnom u okviru formalnog školskog sistema, čime se prilično ograničava dostupnost obrazovanja, kao i raznolikost obrazovne ponude za odrasle. Obrazovanje odraslih razlikuje se od inicijalnog obrazovanja djece i mladih po tome što je puno direktnije povezano s privrednim razvojem, potrebama i zahtjevima tržišta rada, demografskim kretnjama i socijalnim politikama. Jasno je da odrasli predstavljaju veliki, međutim još uvijek nedovoljno prepoznat i aktiviran potencijal. Slaba fokusiranost različitih sektorskih politika i gotovo zanemariva ulaganja u razvoj odraslih kroz njihovo odgovarajuće obrazovanje tokom cijelog radnog vijeka, ukazuju na ozbiljni nedostatak razumijevanja važnosti i uloge ovog segmenta u tranziciji bosanskohercegovačkog društva u cjelini.

U okviru procjene napretka BiH u procesu pristupanja EU, Europska komisija se u svojim izvještajima na izvjestan način referiše i na stanje obrazovanja odraslih ukazujući na nedovoljnu saradnju između sektora obrazovanja i poslodavaca, te da nije uspostavljen adekvatan sistem informisanja o obučenosti ljudskog kapitala i njegovim potrebama. Ukupno gledano, nedostatak strukturne fleksibilnosti i slabi rezultati sistema obuke i obrazovanja štete ispravnom funkcionisanju tržišta rada. Navodi se, također da nije postignut napredak u unapređenju koordinacije između obrazovanja i sektora tržišta rada kako bi se razvio sistem obuke i obrazovanja koji će ispunjavati potrebe tržišta rada.

Iz navedenog osvrta na iznesene stavove Evropske komisije, jasno proizilazi da Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i izbjeglice, ali i Ministarstvo privrede moraju imati značajnu ulogu u oblasti obrazovanja odraslih. Uloga ovih ministarstava u oblasti obrazovanja odraslih prepoznata je i kroz odredbe Zakona, te su kao načela obrazovanja odraslih navedeni, između ostalih i *„j) povezivanja obrazovanja sa potrebama tržišta rada; k) saradnje u oblasti obrazovanja odraslih - organa uprave nadležnih za oblast obrazovanja, privrede, rada, zapošljavanja, socijalne zaštite, ustanova i drugih organizacija nadležnih za razvoj, obezbjeđenje i unapređenje obrazovanja odraslih, jedinica lokalne samouprave, kao i socijalnih partnera (Privredna/Obrtnička komora, Udruženje poslodavaca Zeničko-dobojskog kantona, reprezentativni sindikati).*

Naime, u postojećim uslovima tržišne privrede, trajna zaposlenost zamijenjena je trajnom zapošljivosti pojedinca od kojega se neprestano traže nove kompetencije (znanja, vještine i sposobnosti) u skladu s potrebama tržišta rada. Znanja stečena tokom redovnog obrazovanja odavno nisu dostatna za očuvanje radne konkurentnosti u bilo kojem zanimanju i radnom mjestu, pa se sticanje i očuvanje radne kompetentnosti osigurava trajnim učenjem.

Zbog toga se u okviru koncepta cjeloživotnog učenja postavlja zahtjev za priznavanjem znanja, vještina i sposobnosti stečenih neformalnim obrazovanjem i informalnim učenjem.

Pismenost 21. vijeka, uz tradicionalna znanja i vještine čitanja, pisanja i računanja, podrazumijeva i nova temeljna znanja i vještine, kao što su razumijevanje prirodnih i društvenih zbivanja, poznavanje najmanje dva strana jezika te digitalnu pismenost. Učešće u programima cjeloživotnog učenja i/ili obrazovanja olakšava promjene zaposlenja, a time se olakšava funkcionisanje tržišta radne snage i restrukturisanje privrede.

Uobičajeno se ističe da ukoliko želimo da promijenimo svijet, treba da obrazujemo našu omladinu za svijet kakav želimo da vidimo. Ali šta je sa odraslima? Da li imamo vremena da čekamo da dođe sljedeća generacija ili želimo da vidimo promjenu prije?

Iz naprijed navedenog nameće se zaključak da pitanje nadležnih ministarstava za obrazovanje odraslih ne treba usko posmatrati u smislu Zakonom definisane nadležnosti Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport za praćenje, razvoj, vrednovanje i unapređenje sistema obrazovanja odraslih, već treba obuhvatiti širu sliku zainteresovanosti kompletne društvene zajednice za rezultate koje mogu polučiti koordinirane aktivnosti različitih sektora i dugoročno plansko izdvajanje budžetskih sredstava za oblast obrazovanja odraslih unutar tih sektora (privreda, zapošljavanje, socijalna politika, poljoprivreda, zdravstvo, ...)

Iz budžeta Zeničko-dobojskog kantona, na poziciji različitih ministarstava, u okviru transfera i projekata osiguravaju se sredstva za obrazovanje i usavršavanje odraslih. Projektno finansiranje je povremeno i ograničenog vremenskog trajanja, ne pruža sigurnost niti korisnicima usluga (*polaznicima programa obrazovanja odraslih*), niti pružateljima usluga (*ustanovama za obrazovanje odraslih i/ili drugim realizatorima različitih programa obrazovanja odraslih*), pa se u tom smislu ne može govoriti o sistemskom finansiranju.

Primjeri izdvajanja sredstava iz budžeta Zeničko-dobojskog kantona za poticanje obrazovanja odraslih prisutni su u programima utroška sredstava sljedećih ministarstava:

1. Ministarstva za privredu

- Razvoj konkurentnosti privrede – iznos 1.300.000,00 KM. Svrha programa je jačanje preduzeća sa područja Zeničko-dobojskog kantona kroz tehnološko unapređenje proizvodnih procesa, digitalnoj transformaciji MSP-a, umrežavanje sa inostranim tržištima i poslovnim partnerima, sa posebnim fokusom na sektore sa najvećim potencijalom za ekonomski rast, te povećati konkurentnost preduzeća na inostranom i domaćem tržištu kroz podršku procesu uvođenja standarda i sistema kvaliteta, te jačanjem njihove sposobnosti da posluju na međunarodnim tržištima. U okviru ovog programa planiraju se aktivnosti unapređenja digitalnih znanja i vještine radnika što će doprinijeti stvaranju kvalitetnih radnih mjesta prema potrebama preduzeća kao i sveobuhvatno jačanje ponude na tržištu rada u Zeničko-dobojskom kantonu, što nesporno predstavlja oblast obrazovanja odraslih.
- Subvencioniranje projekata razvojnih agencija – iznos: 50.000,00 KM. Namjena poticajnih sredstva, je između ostalog organizacija i izvođenje obuke poduzetnika.
- Subvencije privatnim preduzećima – iznos: 269.000,00 KM. U cilju intenziviranja realizacije poslovnih ideja, te smanjenja troškova administriranja pri izradi biznis plana, registraciji privrednog subjekta, nabavci potrebne opreme i mašina kao i troškova doprinosa, Vlada Kantona će refundirati troškove za odabrane projekte kroz: podršku fizičkim licima i privrednim subjektima (privrednim subjektima mlađim od 6 mjeseci) koji će uključivati i) izgradnju poduzetničkih vještina kroz obuke, ii) izradu biznis plana, iii) sufinansiranje najboljih poslovnih ideja,
- Subvencioniranje projekata udruženja i komora – 100.000,00 KM, a kao dio aktivnosti pominje se i edukacija poduzetnika, odnosno finansiranje pripreme i organizacije edukacije preduzetnika.

2. Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i izbjeglice:

- Program sufinansiranja obrazovanja odraslih za potrebe tržišta rada Zeničko-dobojskog kantona u 2024. godini koji se odnosi na neformalno obrazovanje odraslih u svrhu zapošljavanja za ciljane zanimanja u sljedećim sektorima:
 - Metaloprerađivački za zanimanje zavarivač i CNC operater;
 - Drvoprerađivački za zanimanje CNC operater;
 - Građevinarski za zanimanje Obrađivač plastike;
 - Tekstilna, kože i obuće za zanimanje – šivač.

Visina sredstva je 65.000,00 KM. Programom je predviđena obuku i zapošljavanje 35 nezaposlenih osoba sa evidencije JU Službe za zapošljavanje Zeničko-dobojskog kantona.

3. Ministarstvo zdravstva:

- Transferi za JU Zavod za borbu protiv bolesti ovisnosti, Institut za zdravlje i sigurnost hrane uključuju aktivnosti obuke i informisanja građanstva o bolestima, ovisnostima i prevenciji.

4. Ministarstvo za boračka pitanja:

- Programom su predviđena sredstva za Sufinansiranje stručnih i/ili završnih ispita i Profesionalnu rehabilitaciju od po 2000,00 KM.

Treba napomenuti da su sredstva koja su u okviru naprijed navedenih programa planirana samo u malom procentu izdvajaju za obrazovanje odraslih i ta izdvajanja se ne iskazuju zasebno u okviru programa, te su zbog toga i navedena u ukupnom iznosu programa/projektne aktivnosti. Iako su izdvajanja, moglo bi se kazati, mala, ohrabruje činjenica da je prepoznat značaj obrazovanja odraslih i njegova uska povezanost s privrednim i društvenim razvojem društva (razvoj konkurentnosti privrede, razvojne agencije, privatna preduzeća, projekti udruženja i komora, neformalno obrazovanje odraslih u svrhu zapošljavanja, promocija zdravlja i prevencija bolesti). Gore navedena izdvajanja su iskazana samo primjera radi, tako da trebaju biti uzeta sa rezervom zbog mogućnosti da je dolazilo do izmjena programa u odnosu na navedene iznose.

9. Programi i dinamika njihovog ostvarivanja

Programi obrazovanja odraslih realizovat će se na način i u skladu sa dinamikom definisanom Zakonom o obrazovanju odraslih.

Ustanove za obrazovanje odraslih će raspisati javni poziv za upis polaznika, odnosno zainteresiranih osoba, koji će biti objavljen u sredstvima javnog informisanja.

Realizacija programa obrazovanja odraslih, za osnovno obrazovanje odraslih može se odvijati planiranom dinamikom obzirom da se finansijska sredstva za ovaj program obezbjeđuju iz Budžeta Zeničko-dobojskog kantona kao i u dosadašnjem periodu.

Realizacija programa srednjoškolskog obrazovanja odraslih, čije troškove snose polaznici programa i/ili privredni subjekti, odvijat će se na osnovu javnih poziva za upis u pojedina zanimanja raspisanih od škola i centra za obrazovanje odraslih.

Realizacija javno važećih programa neformalnog obrazovanja odraslih odvijat će se ukoliko isti budu definirani kao javni interes Zeničko-dobojskog kantona i dinamikom za koju budu osigurani izvori finansiranja od strane zainteresiranih poslodavaca i polaznika.

10. Prioritetne aktivnosti obrazovanja odraslih u Zeničko-dobojskom kantonu za period 2025. – 2027. godina

Tabela 17. Prioritetne aktivnosti obrazovanja odraslih u Zeničko-dobojskom kantonu za period 2025. – 2027. godina

AKTIVNOSTI	CILJNA GRUPA	NOSIOCI AKTIVNOSTI I PARTNERSKE INSTITUCIJE	INDIKATORI	VREMENSKI OKVIR
1. Ažuriranje baze podataka o građanima Zeničko-dobojskog kantona koji nemaju završenu osnovnu školu	Građani Kantona koji nemaju završenu osnovnu školu	- Služba za zapošljavanje Zeničko-dobojskog kantona - Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport	Prikupljeni podaci o broju lica po općinama/gradovima Kantona i školskim područjima	Kontinuirano tokom planskog perioda
2. Raspisivanje javnih poziva za upis u Program za osnovno obrazovanje odraslih	Građani Kantona koji nemaju završenu osnovnu školu	Registrovane ustanove za osnovno obrazovanje odraslih	Objavljeni javni pozivi	Kontinuirano tokom planskog perioda
3. Provođenje programa osnovnog obrazovanja odraslih	Građani Kantona koji nemaju završenu osnovnu školu	Registrovane ustanove za osnovno obrazovanje odraslih	Broj polaznika osnovnog obrazovanja odraslih	Kontinuirano tokom planskog perioda
4. Informacija o odzivu građana na javne pozive za upis u program osnovnog obrazovanja odraslih	Građani Kantona koji nemaju završenu osnovnu školu	- Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport - Registrovane ustanove za osnovno obrazovanje odraslih - Jedinice lokalne samouprave - Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i izbjeglice - Služba za zapošljavanje - Mediji	Urađena informacija	Jednom godišnje tokom planskog perioda
5. Promotivna kampanja NIKO BEZ OSNOVNE ŠKOLE - sticanje osnovnog obrazovanja kroz Program za osnovno obrazovanje odraslih	Građani Kantona koji nemaju završenu osnovnu školu	- Registrovane ustanove za osnovno obrazovanje odraslih - Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport - Jedinice lokalne samouprave - Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i izbjeglice	- Broj planiranih i realiziranih aktivnosti/informisanje nezaposlenih o besplatnom osnovnom obrazovanju - Broj planiranih i realiziranih aktivnosti/informisanje korisnika usluga centara za	Kontinuirano tokom planskog perioda

		• Služba za zapošljavanje • Mediji	• socijalni rad o besplatnom osnovnom obrazovanju	
6. Izrada programa formalnog srednjoškolskog obrazovanja odraslih	Građani Kantona Poslovni subjekti	Registrovane ustanove za srednjoškolsko obrazovanje odraslih /Pedagoški zavod/Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport	Broj donesenih programa srednjoškolskog obrazovanja odraslih	Kontinuirano tokom planskog perioda
7. Realizacija programa formalnog srednjoškolskog obrazovanja odraslih	Odrasle osobe bez završenog srednjoškolskog obrazovanja ili sa završenom srednjom školom koji putem prekvalifikacije/dokvalifikacije žele biti konkurentniji na tržištu rada	Registrovane ustanove za srednjoškolsko obrazovanje odraslih za konkretne programe/zanimanja	• Raspisivanje javnog poziva za upis u programe/zanimanja srednjoškolskog obrazovanja odraslih • Broj polaznika po programima/zanimanjima • Broj polaznika koji su završili programe srednjoškolskog obrazovanja odraslih	Kontinuirano tokom planskog perioda
8. Realizacija andragoškog osposobljavanja uposlenika u obrazovanju odraslih po javno važećem programu „Osnovna andragoška obuka“	Uposlenici u obrazovanju odraslih	• Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport/Pedagoški zavod • Domaće i međunarodne partnerske institucije/donatori	• Broj realiziranih obuka • Broj polaznika „Osnovne andragoške obuke“	Kontinuirano tokom planskog perioda
9. Ažuriranje Registra poslodavaca Zeničko-dobojskog kantona kod kojih se može obavljati praktičan rad/praktična nastava u okviru programa obrazovanja odraslih	Poslovni subjekti	Privredna komora Zeničko-dobojskog kantona	Broj upisanih preduzeća u Registar za izvođenje praktične nastave	Kontinuirano tokom planskog perioda
10. Izvještaj o potrebama tržišta rada Zeničko-dobojskog kantona	Nezaposlena lica Poslovni subjekti	• Privredna komora Zeničko-dobojskog kantona • Služba za zapošljavanje Zeničko-dobojskog kantona • Ministarstvo za rad, socijalnu	• Urađeni izvještaj • Broj uključenih poslodavaca i institucija • Deficitarna zanimanja • Suficitarna zanimanja	Jednom tokom planskog perioda

		politiku i izbjegljice • Registrovane ustanove za obrazovanje odraslih • Udruženja poslodavaca • Obrtnička komora • Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport	• Broj uključenih upitanika i ispitanika • Vrste potrebnih programa za formalno/neformalno obrazovanje	
11. Realizacija programa obuke zbog hitnih potreba tržišta rada	Poslovni subjekti Nezaposlena lica	• Poslovni subjekti • Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport/ Pedagoški zavod • Ustanove za obrazovanje odraslih • Privredna komora Zeničko-dobojskog kantona • Obrtnička komora Zeničko-dobojskog kantona • Udruženja poslodavaca • Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i izbjegljice	• Odgovoreno na iskazane potrebe poslodavaca, doneseni i realizirani programi obuke • Broj zaposlenih nakon uspješno završene obuke	Kontinuirano tokom planskog perioda
12. Praćenje primjene propisa koji se odnose na unapređenje obrazovanja odraslih na području Zeničko-dobojskog kantona i iniciranje izmjena i dopuna istih	Građani Kantona	• Vijeće za obrazovanje odraslih • Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport • Privredna komora Zeničko-dobojskog kantona	Broj podnesenih inicijativa za izmjenu zakonskih propisa iz oblasti obrazovanja odraslih	Kontinuirano tokom planskog perioda
13. Izrada finansijske procjene potrebnih sredstava za osnovno obrazovanje odraslih u Budžetu Zeničko-dobojskog kantona za period 2025-2027. godina		• Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport • Ministarstvo finansija • Ostala ministarstva i budžetski korisnici	• U budžetskom zahtjevu za budžetske godine iz ovog planskog perioda predviđena budžetska izdvajanja za osnovno obrazovanje odraslih	Kontinuirano tokom planskog perioda

			• Osigurana vidljivost izdvajanja za osnovno obrazovanje odraslih kroz posebnu budžetsku liniju u budžetima ministarstava	
14. Promovisanje obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja i realizacija promotivnih kampanja i sajмова namijenjenih podsticanju građana za aktivnu participaciju u programima obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja	• Zaposleni i nezaposleni građani • Javno mnijenje • Predstavnici stručne javnosti • Poslovni subjekti	• Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport • Ustanove za obrazovanje odraslih • Privredna komora Zeničko-dobojskog kantona • Jedinice lokalne samouprave • Nevladin sektor • Socijalni partneri	• Broj promotivnih aktivnosti realizovanih kroz različite manifestacije	Kontinuirano tokom planskog perioda
15. Praćenje i evaluacija rada ustanova za obrazovanje odraslih	Ustanove za obrazovanje odraslih	Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport/Pedagoški zavod	Broj izvještaja o praćenju i evaluaciji rada ustanova	Kontinuirano tokom planskog perioda

Broj: 10-34-1751/25
Zenica, 14.03.2025. godine

Na Plan obrazovanja odraslih za period 2025 –2027. godina, data je saglasnost Vlade Zeničko-dobojskog kantona, Zaključkom broj: 02____/25, od ____2025. godine.

SEKRETAR VLADE ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA